

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρώτος

Συνδρομὴ ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἴνε ἑτησίαι—Τριμῇ προηγ. φύλλον λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

20 Ἰουνίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ¹

Εἷς νέος ἄγγελος, βαθμὸν ἔχων μέγαν μεταξὺ τῶν ἐπουρανίων στρατῶν, ἐστάλη κατὰ πρώτην φοράν ἄλλοτε εἰς σπουδαίαν ἀποστολὴν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὡς συνοδοιπὸρον ἄλλον τινὰ ἄγγελον, κατώτερον μὲν κατὰ τὸν βαθμὸν, πρεσβύτερον δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν. Πετώντες καὶ διερχόμενοι τὸν Ὀκεανὸν, ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ περὶ τὴν Μαρτινίκαν πελάγους, ὅπου συνεκροτήθη περίφημος καὶ πεισματώδης ναυμαχία μεταξὺ τῶν στόλων τοῦ Ῥόδνευ² καὶ τοῦ Γράς,³ καὶ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς τῆς ναυμαχίας ἡμέραν, ὅτε, διὰ μέσου τοῦ νέφους τοῦ καπνοῦ, τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων, τῶν καταστρωμάτων σκεπασμένων ἀπὸ διεσπαρμένα ἀνθρώπινα μέλη, πτωμάτων νεκρῶν ἢ σωμάτων ψυχομαχοῦντων, πλοίων βυθιζομένων, καιομένων ἢ τινασσομένων εἰς τὸν ἀέρα, ὅλης, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τῆς φρικώδους καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης σκηνῆς, τὰ ἐπίλοιπα τῶν πληρωμάτων ἐξηκολούθουν μανιωδῶς ἀλληλομαχοῦντα καὶ σφαζόμενα.

— Ἀνόητε, εἶπεν ὁ οὐράνιος ἀξιωματικὸς πρὸς τὸν οὐράνιον στρατιώτην μετὰ πολλῆς ὀργῆς ἀνόητε, δὲν ἤξεύρεις τί κάμνεις. Ἐπιφορτίζεσαι νὰ μὲ φέρῃς εἰς τὴν γῆν, καὶ μὲ φέρεις εἰς τὸν ἄδην.

— Ὁχι, εἶπεν ὁ ὀδηγὸς, ὄχι, δὲν ἠπατήθην. Εἵμεθα πραγματικῶς εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους βλέπεις εἶναι ἄνθρωποι. Οἱ δαίμονες δὲν φέρονται ποτὲ πρὸς ἀλλήλους τόσον βάρως καὶ ἀπανθρώπως ἔχουν καὶ κρίσιν περισσότεράν, καὶ περισσότερον—καθὼς οἱ ἄνθρωποι λέγουν—ἀνθρωπισμόν.

ΠΕΡΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ³

Ὑποθέσατε τὴν χώραν X, ἔχουσαν τρία βιο-

1. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τῆς 7 Ἰουνίου 1782, πρὸς τὸν δόκτωρα Πρεϊστλεϋ.

2. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἐγένετο τὴν 12 ἀπριλίου 1782. Ὁ γαλλικὸς στόλος, κυβερνώμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Γράς, κατεναυμαχίθη ὑπὸ τοῦ ἀγγλοῦ ναυάρχου Γεωργίου Ῥόδνευ.

3. Φαίνεται ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης διατριβῆς ὅτι ὁ Φραγκ-
ΤΟΜΟΣ Α'—1876.

μηχανικὰ καταστήματα, δηλαδὴ βούχων, μεταξωτῶν καὶ σιδηρικῶν καὶ προμηθευομένην καὶ ἀπὸ τρεῖς ἄλλας χώρας, Α, Β καὶ Γ, ἀλλὰ θέλουσαν ν' αὐξήσῃ τὴν πώλησιν καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν τιμὴν τῶν βούχων, χάριν τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τριῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων.

Κατὰ συνέπειαν, ἀπαγορεύεται ἡ εἰσαγωγὴ τῶν βούχων ἐκ τῆς χώρας Α.

Ἡ χώρα Α, πρὸς ἀντίποινον, ἀπαγορεύει τὰ μεταξωτὰ τῆς χώρας Χ.

Ἐπεταὶ ἐκ τούτου ὅτι οἱ κατασκευασταὶ τῶν μεταξωτῶν παραπονοῦνται διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς των.

Ἐν τούτοις, ἡ χώρα Χ, διὰ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ, ἀπαγορεύει τὰ μεταξωτὰ τῆς χώρας Β.

Ἡ χώρα Β, εἰς ἀντίποινον, ἀπαγορεύει τὰ σιδηρικὰ τῆς χώρας Χ.

Ἐπεταὶ ἐξ ὅλων τούτων, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἐργοστασίαι παραπονοῦνται διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐμπορίας των.

Τότε, ἡ χώρα Χ ἀπαγορεύει τὰ σιδηρικὰ τῆς χώρας Γ.

Καὶ, πάντοτε ὡς ἀντίποινον, ἡ χώρα Γ ἀπαγορεύει τὰ βούχα τῆς χώρας Χ.

Ἐρωτῶμεν, ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀπαγορεύσεων τούτων;

Ἀπόκρισις. Ἐκάστη τῶν τεσσάρων χωρῶν ὑπέστη ἐλάττωσιν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀπολαύσεων καὶ εὐκολιῶν τοῦ βίου.

Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνίετα καὶ τίλος: 181 σελ. 370.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ
Συστατικὴ τοῦ αἵματος.

Πρὶν τελειώσωμεν τὴν ἱστορίαν μας, πρέπει βεβαίως νὰ ἀποχαιρετίσωμεν τὸν ἄξιον ἐκείνον καὶ δραστήριον ἐπιστάτην τοῦ σώματός μας, ὅστις τόσον καλὰ μᾶς ὑπηρετεῖ. Ὁ ἐπιστάτης αὐτός,—δὲν τὸν ἐλησμόνησες βέβαια—, εἶνε τὸ αἷμα, καὶ περὶ αὐτοῦ θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν συντόμῳ σήμερον.

Θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ πάλιν ἀριθμοὺς, μολονότι γνωρίζω, ὅτι τὰ μικρὰ κοράσια δὲν ἀγαποῦν κλίνο· ἤτον, πρὸ μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος, θιασώτης πεπεισμένος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐμπορίας.

τοὺς ἀριθμούς. Πρέπει ὅμως νὰ τοὺς συνειθίσῃς, διότι θὰ σοῦ χρειασθοῦν πολὺ, ὅταν γείνης οἰκοδόσποινα καὶ κρατῆς κατὰστικόν.

Ἄς σοῦ εἰπῶ λοιπὸν ἐν πρώτοις, ὅτι γίλια δράμια αἵματος περιέχουν συνήθως 870 δράμια ὁρμόν καὶ 130 δράμια θρόμβου, ἥτοι πηκτὸν αἷμα. Ὁ θρόμβος αὐτὸς φαίνεται περισσότερος· ἀλλὰ ἐπειδὴ περιέχει καὶ αὐτὸς ἱκανὸν ὕδωρ, τὸν ξηραίνουν πρῶτον καὶ ἔπειτα τὴν ζυγίζουν. Τὰ 870 ἐκεῖνα δράμια τοῦ ὁρμόν περιέχουν πάλιν 790 δράμια ὕδατος, 70 δράμια λευκώματος, ἐξ ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποῦ ὀμιλήσαμεν ἤδη, καὶ 10 δράμια διαφόρων ἀλάτων.

— Πῶς, διαφόρων ἀλάτων; θὰ φωνάξῃς βεβαίως. Ἐγὼ ἐν ἄλλας γνωρίζω.

Τὸ πιστεύω· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε τόρα καιρὸς νὰ γείνη λόγος. Τοῦτο μόνον γινώριζε, ὅτι ἀπὸ τὰ 10 ἐκεῖνα δράμια τὸ περισσότερον μέρος εἶνε ἄλλας κοινόν, ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον γνωρίζεις. Τὰ ἄλλα ἄλλατα... — μὰ τὴν ἀλήθειαν διστάζω νὰ σοῦ τὰ ὀνομάσω, διότι οὔτε θὰ τὰ ἐννοήσῃς, οὔτε θὰ τὰ ἐνθυμηθῇς. Διὰ νὰ πεισθῇς δὲ περὶ τούτου, ἀκουσον ὀλίγα ἐκ τῶν ὁραίων ὀνομάτων των: *νάτρον, φωσφορικόν, ὀξὺ, μαγνησία, χλωρίον, θεικόν, ὀξὺ, κ.λ.*

Τὰ 130 δράμια τοῦ θρόμβου περιέχουσι 3 δράμια *ινικής*—τὴν ἐγνωρίσαμεν ἤδη—καὶ 127 δράμια σφαιρίδια.

Τὰ σφαιρίδια αὐτὰ εἶνε καὶ τι πολὺ περίεργον, καὶ εἶμαι πολὺ πυχαραστημένος ὅτι μᾶς ἔμειναν τελευταῖα.

Εἶσαι βεβαία, ὅτι τὸ αἷμα εἶνε κόκκινον· δὲν εἶνε ἀλγήθαι; Καὶ ὅμως εἶνε τὸσον ὀλίγον κόκκινον, ὅσον κόκκινον εἶνε τὸ ὕδωρ ποταμοῦ, γεμάτου μὲ κόκκινα ψάρια. Ὑποθέσε ὅμως, ὅτι τὰ ψάρια αὐτὰ εἶνε μικρά, μικροσκοπικά, καὶ ἄπειρα· τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ θὰ σοῦ φανῇ φυσικῶς τῷ λόγῳ κόκκινον. Τοιοῦτοτρόπως κόκκινον φαίνεται καὶ τὸ αἷμα. Διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅμως, πόσον μικρὰ εἶνε αὐτὰ τὰ κόκκινα σφαιρίδια, τὰ ὁποῖα χρωματίζουν τὸ αἷμά μας, ἀρεῖ νὰ σοῦ εἰπῶ, ὅτι μία μόνη μικρὰ σταγὼν αἵματος, κρεμαμένη ἀπὸ τὴν μύτην μιᾶς βελόνης, περιέχει ἐν περίπου... ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΝ τοιούτων σφαιριδίων.

Μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅτι τὰ μικρὰ αὐτὰ σώματα, ἐπειδὴ ὀνομάζονται σφαιρίδια, ἔχουσι σφαιρικὸν τὸ σχῆμα. Ὁμοιάζουσι μᾶλλον μὲ μικροὺς κόκκους φανῆς, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει πέριξ τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος ἐλαστικὸν τινὰ καὶ μαλακὸν κόκκινον γύρον. Οἱ ἐπιστήμονες τὰ ὀνομάζουσιν *αἰμοκύτταρα*.

Ἐννοεῖς, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐξητάσθησαν μὲ τὸ μικροσκοπίον· εὗρέθησαν δὲ τὸ πρῶτον πρὸ διακοσίων ἐτῶν, ὑπὸ δύο συγχρόνως ἐπιστημό-

νων, τοῦ ἐνὸς Ὀλλανδοῦ καὶ τοῦ ἄλλου Ἰταλοῦ.

Τὰ αἰμοκύτταρα αὐτὰ ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐκ λευκώματος, διότι ἐκ τῶν 127 δραμίων αἰμοκυττάρων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς 1000 δράμια αἵματος, τὰ 125 δράμια εἶνε λευκώμα.

Εἶνε δὲ τὰ αἰμοκύτταρα ἡ κυρία δύναμις τοῦ αἵματος, καὶ ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ συστατικά τὰ ὁποῖα τρέφουσι τὸ σῶμα καὶ διατηροῦσι τὴν ζωὴν. Ὅταν αὐτὰ ἐλαττοῦνται, τὸ αἷμα πτωχύνεται, καὶ ἡ δύναμις τοῦ σώματος ἐλαττοῦται. Ἐδῶ δὲ εἶνε ἡ κατάλληλος θέσις, διὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω τί σημαίνει ἡ λέξις *λυμφατικός*, τὴν ὁποίαν πολλάκις βεβαίως θὰ ἤκουσες.

Γνωρίζεις ἤδη, διότι τὸ εἶπομεν πρὸ καιροῦ, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα τοῦ σώματός μας, τὰ ὁποῖα σκουπίζουν τὸ ἄχρηστον αὐτοῦ ὑλικόν, ὀνομάζονται *λυμφατικά ἀγγεῖα*, καὶ τοῦτο διότι τὸ ὑγρὸν μὲ τὸ ὁποῖον εἶνε γεμάτα ὀνομάζεται λατινιστὶ *lymph*, τουτέστιν ὕδωρ. Εἶνε δὲ τὸ ὑγρὸν τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁρμὸς τοῦ αἵματος, ὅστις διαπερνᾷ ἀπὸ τὰ τοιχώματα τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, ὅταν ἡ καρδία ὠθῇ τὸ αἷμα πρὸς αὐτὰ, καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ ὅργανα, ὅθεν σαφένεται ὑπὸ τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ὅσον περισσότερον ὁρμὸν ἔχει τὸ αἷμα (καὶ σχετικῶς ὀλιγώτερα αἰμοκύτταρα), τόσον περισσότερος τοιοῦτος διαπερνᾷ τὰ τοιχώματα τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, καὶ τόσον περισσότερος ἐπομένως ὑπάρχει ἐντὸς τῶν λυμφατικῶν, ἅτινα γεμίζουν τότε καὶ ἐξογκοῦνται. Οἱ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνει τοῦτο, ὀνομάζονται *λυμφατικοί*, εἶνε δὲ μαλθακοὶ καὶ ἀδύνατοι, διότι εἰς τὸ αἷμά των πλεονάζει ὁ ὁρμὸς.

Μένει τόρα νὰ ἴδωμεν, τί πρᾶγμα εἶνε τὰ 2 ἐκεῖνα δράμια, τὰ ὁποῖα μᾶς μένουσι ἀπὸ τὰ 127 δράμια τῶν αἰμοκυττάρων, ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν τὰ 125 δράμια λευκώματος.

Τὰ δύο αὐτὰ δράμια, κυρία μου, εἶνε ἡ χρωματιστικὴ ὕλη, ἥτις βάζει τόσον εὐμορφα κόκκινον τὸ αἷμά μας. Δὲν εἶνε δὲ τίποτε ἄλλο παρὰ σίδηρος. Μὴ ἀπορῇς πόθεν προέρχεται, διότι ἡ γῆ εἶνε γεμάτη σίδηρον, καὶ τὰ φυτὰ τὸν βυζάνουσιν ἐξαίρετα ἀπὸ τὰ βόθνη τῶν ἀγρῶν.

Συμβαίνει πολλάκις ἡ θρεπτικὴ μας μηχανὴ νὰ διαταράττεται καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιεῖ ὅσον σίδηρον τῆς διδομένης. Τὸ αἷμα τότε χάνει τὸ χρώμα του, κιτρινίζει, καὶ ὁ ἰατρός προσκαλούμενος διατάττει σίδηρον. Τοῦτο τὸ γνωρίζεις βεβαίως, διότι, ὅπως σήμερον διαιτῶνται καὶ ζῶσιν αἱ κυρίαί, συχνότατα συμβαίνει νὰ πάσχουσιν αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Ἄν λοιπὸν συμβῇ καὶ εἰς σέ ποτε τὸ ἴδιον, μὴ ἀπορήσῃς ὅταν ὁ ἰατρός σοῦ διατάξῃ σίδηρον, καὶ σπεῦσε μάλιστα νὰ ὑπακούσῃς, διότι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ

εἶνε σπουδαιότερα παρ' ὅσον νομίζεται, καὶ τὸ αἷμα ἐργάζεται κακίως, ὅταν δὲν ᾔνε κόκκινον.

Ἰδοῦ, κυρία μου, ἐτελειώσαμεν τὴν ἱστορίαν μας· καὶ ἐγὼ μὲν εἶμαι κατευχαριστημένος, διότι ἐλπίζω, ὅτι καὶ τί σ' ἐδίδαξα, καὶ ὅτι ἡ διδασχὴ μου αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν σὲ ἐκούρασεν, ἀλλὰ καὶ σοῦ ἐχρησίμευσε καὶ θὰ σοῦ χρησίμευσῃ εἰς τὸ μέλλον πολὺ.

Σὺ δὲ... εἶσαι εὐχαριστημένη; Καὶ τοῦτο τὸ ἐλπίζω, διότι οἱ γράφοντες, βλέπεις, αὐτὸ ἔχουσιν ὡς γλυκυτέραν τῶν ἀμοιβῶν, καὶ δι' αὐτὸ τὴν φαντάζονται πάντοτε, καὶ ὅταν ἀκόμη τοὺς λείπει.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ

Ἐράνισμα.

Συνίλινα καὶ τίλος· ἰδί σελ. 371.

Τῷ 1858 ὁ μέγας ἡμῶν ὁδοιπόρος καὶ ἐρευνητὴς Λιβιγκστὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ζαμπέση παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τῶν τέκνων, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου καὶ τοῦ διδάκτορος Κίρκ. Κύριος σκοπὸς τῆς νέας ταύτης ἐκδρομῆς, δι' ἣν ὤρισεν ἐξ ἑτῆ, ἦτο ν' ἀνερευνηθῇ τὸν ῥοῦν τοῦ Ζαμπέση καὶ τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦτο ὄχλην ποταμίων. Ἀνέβη τὸν ποταμὸν δι' ἀτμοκινήτου καὶ ἐπανεῦρεν ἐν Τετὲ τοὺς Μακολόδς, τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ συνοδοιπόρους, οἵτινες μικροῦ ἐδέησε ν' ἀποθάνωσιν ὑπὸ χαρᾶς ἰδόντες τὸν Λιβιγκστὼνα. Ἡθέλυσαν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλὰ τὴν διάχυσιν ταύτην τῆς χαρᾶς ἀνέστειλε φόβος ἐξ ἀλλοκότου σκέψεως προσελθόν, ὅπως μὴ, ὡς εἶπον, φθείρωσι τὰ καινούργια αὐτοῦ ἐνδύματα.

Κατὰ τὴν διάβασίν του ἐχαίρετιςεν ἐκ νέου τοὺς καταράκτας τῆς Βικτωρίας· ὅταν δ' ἐπανῆλθεν εἰς Λινιαντὴν ἔτυχε τῆς αὐτῆς οἴας καὶ πρότερον φιλόφρονος δεξιότητος παρὰ τῷ πτωχῷ μαύρῳ μονάρχῃ, ἀσθενοῦντι τότε ὑπὸ λέπρας. Εἰσελθὼν εἰς ἓνα τῶν βραχιόνων τοῦ Ζαμπέση, τὸν Χιρέ, παρετήρησε διαβαίνων λαοὺς πρωτοτύπων καὶ ποιικίλων ἡθῶν. Πολλοὶ τῶν ἐγχωρίων ἦσαν κεκοσμημένοι μέχρι μανίας· ἔφερον δακτυλίου εἰς ὅλους τοὺς δακτύλους, κρίκους ὀρειχαλκίους, ἢ σιδηροῦς ἢ χαλκίους εἰς τὰς κνήμας· αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐπὶ τοῦ ἄνω χεῖλους κρίκον ὀνομαζόμενον *πε.λε.λε*, διαμέτρου πέντε ἑκατοστοσῶν. Πορευόμενοι πρὸς τὴν λίμνην Νυασά ἐδέησε νὰ διέλθωσι χώρας, αἵτινες εἶχον ὑποστῇ τὴν σκληρότητα τῶν ἐνοικιαστῶν Πορτογάλων, διὸ οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς δουλεμπόρους, παρεσκευάζοντο πρὸς ἐχθρικὴν ὑποδοχὴν. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ὁ Λιβιγκστὼν ἠναγκάζετο νὰ ἔρχεται εἰς λόγους καὶ

νὰ διασκεδάζῃ τὴν δυσπιστίαν αὐτῶν, μεθ' ἧς οὐτοὶ ἐδεικνύοντο φιλόφρονες καὶ φιλόξενοι. Οἱ περιηγηταὶ εὗρον εἰς τὰς φυλάς ταύτας διανοητικὴν τινὰ ἀνάπτυξιν, καθόλου ὅμως εἰπεῖν ἀμάθειαν, δεισιδαιμονίαν καὶ κτηνώδη δουλείαν ἐπιπολάζουσαν. Οἱ λαοὶ οὗτοι πιστεύουσιν ἔτι εἰς τὴν θείαν καταγωγὴν τῶν ἀρχηγῶν των, οἵτινες ὅμως τὴν πίστιν ταύτην ἀσπλάγχχνως ἐκμεταλλεύονται. Ἀρχοντίσκος τις εὐτελὴς ὑπερέχων τῶν λοιπῶν ἐπὶ ἀνοήτῳ ὑπερηφανείᾳ ἐκήρυττεν ἑαυτὸν οὐ μόνον ἀντιπρόσωπον τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ ἐνσάρκωσιν αὐτῆς· διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐνόμισεν ὅτι ἐγένετο θεὸς, οἱ δὲ ὑπήκοοι του οὐδ' ἐπὶ σιγμὴν διημφισβήτησαν τὴν ἰδιότητα ταύτην. Ἐλεγε πρὸς αὐτοὺς: Δύνασθε νὰ λουσθῇτε ἀφόβως εἰς τὸν Χιρέ· οἱ κροκόδειλοι δὲν θὰ σᾶς βλάψωσιν· ὁ δὲ λαὸς ἐπίστευε καὶ ἐν πλήρει πεποιθήσει ἐρρίπτετο εἰς τὸν ποταμὸν.

Ἐν τούτοις ὅλαι αἱ φυλαὶ δὲν δεικνύουσι τὴν τυφλὴν αὐτὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς· οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις ὁμιλίαν περὶ αὐτῶν ἡκιστα εὐπρεπεῖς, οἷον:

— Εἰς τί χρησιμεύουσιν οἱ ἀρχηγοί;

— Δυνάμεθα νὰ κυβερνηθῶμεν μόνοι.

— Δὲν κάμνει ἄλλο ὁ ἀρχηγός μας παρὰ νὰ τρώγῃ, ἐνῶ ἡμεῖς ἐργαζόμενοι πεινώμεν.

Ἄλλ' αἱ ἀποδοκιμασίαι αὗται μένουσι μέχρι λόγων. Πιθανὸν εἶναι αἱ μετὰ τῶν Εὐρωπαίων σχέσεις νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις παρ' αὐτοῖς ὁμολογοῦμεν ὅτι θὰ ἔχῃ νόμιμον βάσιν.

Αἱ χῶραι αὗται τῆς Ἀφρικῆς καθὼς καὶ αἱ λοιπαί, ἃς ἐπεσκέφθη πρότερον ὁ Λιβιγκστὼν, ἔχουσιν ἀφθονίαν παντὸς εἶδους ζώων. Αἱ περὶ τὰς μεγάλας λίμνας πεδιάδες εἶναι πλήρεις ὑδροβίων πτηνῶν παντὸς εἶδους, ἅτινα ἐθροβούντο καὶ διεσκορπίζοντο ἐντρομα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀτμοπλοίου.

Ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν λίμνην Χιρόν, οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν τῆς λίμνης Νυασά πρὸς ἀνατολάς, σφοδρὰ τρικυμία ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαρκέσασα ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς πρηνὴν κίνδυνον, ἐξ οὗ μόλις μετὰ πολὺν ἀγῶνα ἐσώθησαν καὶ ἐξῆλθον ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ξηράν. Οὐδὲν μέρος τῆς Ἀφρικῆς εἶναι πολυανθρωπότερον τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Νυασά. Οἱ περὶ ταύτην κάτοικοι ἐβλεπον μετὰ πολλῆς περιεργείας, ὡς καινοφανές τι, τὸ ἀτμόπλοιον διαρχόμενον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ Χιραμπούς, οὕτω καλοῦντες τοὺς Εὐρωπαίους, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν σημαίνει *ἀγρία ζῶα*! Μεγίστην ἡσθάνοντο τέρψιν βλέποντες τοὺς περιηγητὰς τρώγοντας. Ἐσχηματίζον ἐκάστοτε περὶ τὴν τράπεζαν αὐτῶν κύκλον μέγαν, στεφανούμενον ὑπὸ μαύρων κεφαλῶν, καὶ διὰ διαφόρων χειρονομιῶν, φωνῶν καὶ θορυβῶδων γελώτων ἐξεδήλουν τὴν ἐκπληξιν αὐτῶν διὰ τὸ

περίεργον τοῦ θεάματος. Ὁ Λιθιγκστὼν καθόλου εὐχαρίστως διετέθη ἐκ τῆς φιλοξενίας τῶν ἐγγυφίων, οἵτινες ἤρχοντο καταθέτοντες εἰς τοὺς πόδας τοῦ τῆν ἀλυσίαν τῶν. Ἀπαξ μόνον οἱ περιηγηταὶ ἡμῶν ἀπεγυμνώθησαν παρὰ τινι λιμένι συχνάζομένῳ ὑπὸ δουλεμπόρων.

Ὁ Λιθιγκστὼν ἀφικόμενος εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς τοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1864 καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν Ζαμπέσην καὶ τοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ἐκβάλλοντας, καθὼς καὶ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν λιμνῶν Χιροῶ καὶ Νυασῶ.

Ἀλλ' ὁ γενναῖος ἡμῶν περιηγητὴς ἀντὶ πολυλοῦ ἐξηγόρασε τὰς ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις διότι πλὴν ἄλλων ἐκ τῆς συνοδίης, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κάρολος καὶ ἡ γυνὴ του, αὐτὴ ἡ ἀφωσιωμένη αὐτῷ καὶ συναντιλήπτωρ τῶν πόνων αὐτοῦ καὶ μόχθων, ἡ σύντροφος τῶν ἐπιχειρήσεών του, ἀπέθανον, θύματα τοῦ νοσηροῦ κλίματος γενόμενοι. Ἡ γενναία ὅμως ψυχὴ τοῦ Λιθιγκστῶνος καίπερ τοσοῦτον σκληρῶς πληγείσα δὲν κατεβλήθη ποσῶς ὑπὸ τῶν λυπηρῶν τούτων δοκιμασιῶν. Τῷ 1865 ἀνεχώρησεν αὐθις εἰς Ἀφρικὴν, σκοπὸν προτιθέμενος ἥδη νὰ συστήσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Νυασῶ σταθμὸν ἱεραποστόλων καὶ ἐντίμων ἐμπορέων· πλὴν δὲ τούτου ν' ἀναζητήσῃ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς τὰς χώρας, ἃς ἐπεσκέφθησαν ἥδη πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι περιώφυτοι περιηγηταὶ καὶ ἀνακαλύψῃ τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου, ἃς ὑπελάμβανεν οὕτως πρὸς μεσημβρίαν τῆς λίμνης Ταγκανίκα.

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐκδρομὴν τοῦ Λιθιγκστῶνος ἀπώλεσαν ἐν Εὐρώπῃ τὰ ἔχνη τῆς πορείας του· φήμῃ δὲ ἀπαισία διεδόθη ὅτι ὁ περιώφυτος ὁδοιπὸρος καὶ τινες τῶν συνοδιτῶν αὐτοῦ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν Μαζιτῶν, τῶν οἰκούντων πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης Νυασῶ. Αἱ περιστάσεις αἱ συνοδεύουσαι τὴν φήμην ταύτην ἦσαν τοιαῦται, ὥστε πᾶσα ἀμφιβολία ἀπεκλείετο.

Ὁ διδάκτωρ Κίρκ, πρόξενος ἐν τῇ νήσῳ Ζανζιμπάρ, ἀπέστειλε πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ Λιθιγκστῶνος ἀνθρώπους καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ συνέλεξεν ἐνδείξεις τινὰς περὶ τῆς ὑπάρξεώς του, ἃς ἐπεβεβαίωσεν ἐπιστολῇ τοῦ Λιθιγκστῶνος, ἐξ ἧς ἔμαθον ὅτι ἔζη καὶ ὅτι διέτρεχε τὰς χώρας τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐτοῖς ἐστερήθησαν εἰδήσεων περὶ αὐτοῦ. Ἡ Ἀγγλίς ἀνῆλθον διὰ τὴν μακρὰν σιωπὴν τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἀνδρὸς παρεσκεύασε συνοδίαν πρὸς ἀνέυρεσίν του, ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος Στάνλεϋ, ἀφηγητὴς τῆς ἐφημερίδος ὁ Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης, προηγήθη τῶν Ἀγγλῶν.

Ἀφηγούμεθα ἐνταῦθα διὰ βραχέων πῶς ὁ Στάνλεϋ ἀνέυρε τὸν Λιθιγκστῶνα.

Γινώσκουσι δὲ οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἑστίας, ἐξ ὧν ἀνέγνωσαν ἐν ἀριθμ. 12, σελ. 181, τὴν

ἱστορίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, τῆς γενομένης δαπάνης τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος ὁ Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐξ ἐκείνων, οὓς μόνον ὁ θάνατος κωλύει ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σκοπῶν τῶν. Ὅταν προσεβλήθη εἰς Παρισίους ἐκ Μαδρίτης καὶ ἀνηγγέλθη αὐτῷ νὰ πορευθῇ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Λιθιγκστῶνος, δὲν ἠρνήθη πρὸ τῆς δυσχερείας τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἀπλῶς παρέτῃσεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος ὅτι τοιαύτη ἐπιχειρήσις εἶναι εἰς ἄκρον δαπανηρά. Ὅταν ὅμως ὁ διευθυντὴς Βεννέτ ἔδωκεν αὐτῷ αὐθωρεὶ χρήματα καὶ διέγραψε τὸ ὁδοιπορικόν, ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ φθάσας ἀνέβη τὸν Νεῖλον μέχρι τῶν καταρακτῶν, παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυχας τοῦ Σουέζ, ἐπορεύθη εἰς Ἱεροσόλυμα, Κωνσταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὰ πεδία τῶν μαχῶν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, εἶτα δὲ, διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Περσίας πορευθεὶς, ἀπεβίβασθη εἰς Βασόραν διὰ τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἀφίκετο μὲν Ἀυγούστῳ 1870. Τῇ 21 Ὀκτωβρίου κατέλιπε τὴν Βομβάην, τῇ δὲ 8 Ἰανουαρίου 1871 κατέπλευσεν εἰς τὴν νήσον Ζανζιμπάρ. Ἐν ταύτῃ, ἔνθα ὑπάρχει μία τῶν μεγαλειτέρων ἀγορῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐζήτησεν εἰδήσεις περὶ τοῦ Λιθιγκστῶνος· πᾶν ὅτι ἔμαθε θὰ ἦτο λίαν ἀποθαρρυντικὸν διὰ πάντα ἄλλον, οὐχὶ ὅμως δι' αὐτόν. Ἐνταῦθα προητοίμασε τὴν συνοδίαν αὐτοῦ, ἡγόρασεν ἐμπορεύματα, ὅπως ἔρχεται εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, παραλαβὼν δὲ 24 στρατιώτας ἐγγυφίους, 22 ὄνους καὶ 2 ἵππους, ἀπεβίβασθη εἰς Βακαμοῦδ, λιμένα ἀπέναντι τῆς Ζανζιμπάρ, ἔνθα ἠύξησε τὴν συνοδίαν αὐτοῦ εἰς 192 ἀνδρας καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν ἀρχῇ ἡ πορεία ἦτο τερπνὴ, διότι διήρχοντο πεδία ἀγαθὰ χλωρὰ καὶ χαρμύσινον· εἶτα ὅμως, ἐπελθουσὶν τῶν βροχῶν, ἐπορεύοντο διὰ μέσου χειμάρρων, ποταμῶν καὶ ἐλῶν· ἡ πορεία ἥδη κατέστη δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος, καθ' ἣν ἀπώλεσαν τοὺς ὄνους, πλὴν δύο, καὶ τοὺς ἵππους, δηλητηριασθέντας ὑπὸ τοῦ δόληματος ἐντόμων ἰοβόλων· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν τῆς συνοδίης προσεβλήθησαν ὑπὸ πυρετῶν. Διήλθον χώρας διατελούσας εἰς ἐμφυλίους πολέμους· εἰς οὓς καὶ ἀνεμίσχθησαν· ὁ Στάνλεϋ ὅμως ἐπροχώρει. Ὅσάκις ἐγένετο αὐτῷ παρατήρησις ὅτι εἶναι μωρία νὰ ἐξακολουθήσῃ πορευόμενος, αὐτὸς ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ Βεννέτ «πορεύητι εἰς ἀνέυρεσιν τοῦ Λιθιγκστῶνος καὶ κόμισον περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις», ἔκλειε τὰ ὅσα πρὸς πᾶσαν παρατήρησιν.

Τῇ 10 Νοεμβρίου ἡ συνοδία περιχαρὴς ὑπερβαλλοῦσα τὰ τελευταῖα ὄρη τὰ χωρίζοντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς λίμνης Ταγκανίκα, εἶδεν ὅτι ἀφίκετο εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας, καὶ ἔμεινεν

ἐκθαμβος ὑπὸ τῆς θέας τῶν μεγάλων καταρακτῶν. Ἐνταῦθα ἀνεπέτασαν τὴν ἀμερικανικὴν σημαίαν καὶ διὰ παρατεταμένων πυροβολισμῶν ἐχαιρέτισαν τὴν χώραν καὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἀφίξιν των. Οἱ ἐγγυφίοι ἔτρεξαν εἰς συνάντησιν, ὁ δὲ Στάνλεϋ μετ' ἀγαλλιᾶσεως ἤκουσεν εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα τῆς Ἀφρικῆς «Good morning» καλημέρα. Στραφεὶς εἶδε τὸν πιστὸν ὑπηρέτην τοῦ Λιθιγκστῶνος Σουζι, ἀναγγέλλοντα αὐτῷ ὅτι ὁ ἀγαπητὸς αὐτῷ κύριος ἦτο ἐκεῖ. Ὅποια χαρὰ ἄπειρος, ὁποῖος θρίαμβος μετὰ τόσους κόπους καὶ κινδύνους!

Ἡ καρδία μου ἐπαλλε σφοδρότατα, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἀλλ' ἀνεχαίτισα ἐαυτόν, ἵνα μὴ προδώσω διὰ τῆς συγκινήσεως τοῦ προσώπου μου τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς φυλῆς μου. Ἐπροχώρησα διὰ μέσου πλήθους περιέργου σχηματίσαντος ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ δίοδον μακρὰν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας, ἐν μέσῳ ἡμικυκλίου ἀράδων ἵστατο ἀνὴρ φέρων πῶγωνα φαιόν. Προχωρῶν παρετήρησα τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου καὶ τὸ καταβεβλημένον αὐτοῦ σῶμα· ἠθέλησα νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλ' ἦτο Ἀγγλος· δὲν ἐγνώριζον ὁποίας ἤθελον τύχει ὑποδοχῆς. Ἐπραξα λοιπὸν ὅ,τι μοὶ ὑπηγόρευσε τότε ἡ δειλία μου καὶ ψευδῆς τις ὑπερηφάνεια. Πλησιάζας βήματι στερεῶ εἶπον, ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλὴν μου,

— Ὁ διδάκτωρ Λιθιγκστῶν, νομίζω.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ἐκεῖνος φιλοφρόνως μειδιῶν καὶ ἀποκαλυπτέμενος. Θέσαντες τοὺς πέλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, ἐτείναμεν τὰς δεξιὰς.

— Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, εἶπον μεγάλη τῇ φωνῇ, ἐπιτρέψαντί με νὰ σὰς συναντήσω.

— Λογίζομαι εὐτυχὴς, ὑπέλαβεν, διότι εὐρέθην ἐδῶ νὰ σὰς ὑποδεχθῶ.

Ἐπεχείρησα νὰ καταπέσω αὐτὸν νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἀπέβη ἀδύνατον· διότι δὲν εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολὴν του, δὲν εἶχεν ἀνακαλύψῃ τὰς ΒΑ. χώρας τῆς λίμνης Ταγκανίκα καὶ βεβαιώσῃ ἂν αὐτότι κῆνται αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου. Οὐχ ἦτο κατεπεῖσθη νὰ ἔλθῃ μέχρι Κουίχάρας, ἔνθα εὗρεν ἐμπορεύματα καὶ ζωοτροφίας, ἃς εἶχον πέμψει αὐτῷ εἰς ταῦτα προσέβηκεν ὁ Στάνλεϋ βαμβακερὰ ὑφάσματα, σύρματα μετάλλινά, ὅπλα, τροφὰς, χιλίας λίτρας μαργαριτῶν, ἐνδύματα, ἐργαλεῖα κτλ., ὅπως δυνήθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐρεύνας του ἀνετώτερον καὶ συντηρήσῃ τοὺς 60 ἀνδρας, οὓς εἶχε μεθ' αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη.

Ἡ ἡμέρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν δύο αὐτῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, ὧν αἱ γενναῖαι καρδίαι ἀνεγνώρισθησαν ἐν μέσῳ ποσούτων σκληρῶν δοκιμασιῶν, ὑπῆρξεν ὀδυνηρά.

Ὁ διδάκτωρ, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἠθέλησε νὰ μὲ συνοδεύσῃ λεύγας τινὰς πέραν τῆς Κουίχάρας, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν.

— Διδάκτορ, ἐπροχωρήσατε πολὺ.

— Πιθανόν· ἄφετε ὅμως νὰ σὰς εἶπω ὅτι ἐπράξατε ἔργον, ὅπερ ὀλίγοι ἄνθρωποι δύνανται νὰ πράξωσι. Σὰς εἶμαι εὐγνώμων. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ ὑμῖν τὰς εὐλογίας του.

Ἐτείναμεν τὰς δεξιὰς. Ἀπέσπασα ἐμαυτὸν τῶν περιπτύξεων. Ὁ Σουζι, ὁ Χουμάκ, ὁ Χαῦμοτάχ ἐφίλησαν τὰς χεῖράς μου. Ἐπροδόθην ἐκ τῆς συγκινήσεως.

— Χαῖρε, διδάκτορ, φίλτατε.

— Χαῖρε.

Ὁ Στάνλεϋ ἤρχισε τὴν καθοδὸν τοῦ ἐν μέσῳ τῶν αὐτῶν κινδύνων καὶ ἐβόησεν εἰς Ζανζιμπάρ, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ 1872 ἀφίκετο εἰς Μασσαλίαν. Ἡ φήμῃ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὁδοιπορίας ταύτης εἶχε πολὺ προπορευθῇ. Ἡ Γεωγραφικὴ Ἐταιρεία τοῦ Λονδίνου ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ χρυσῶν μεταλλίων, ἡ δὲ βασίλισσα Βικτωρία ἐδώρησατο ταμβακοθήκην κεκοσμημένην ὑπὸ ἀδαμάντων.

Αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τοῦ Λιθιγκστῶνος ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου εἰσὶ μεγάλης σπουδαιότητος. Διὰ τῶν περιηγήσεων τοῦ Σπέκε, τοῦ Γράντ καὶ τοῦ Βάκερ αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου ἐτέθησαν μεσημβρινώτερον παρ' ὅσον τέως ἐνομίζετο καὶ ἐπιστεύετο, ὅτι δηλ. αἱ λίμναι τῆς Βικτωρίας καὶ τοῦ Ἀλβέρτου ἦσαν ἡ ἀφετηρία τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἀλλ' αἱ ἐρευναι τοῦ περιώφυτου ἡμῶν ἱεραποστόλου ἔβρισαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀνομαστοτέρου τῶν ποταμῶν ἔτι πρόσω κατὰ 300 ἢ 400 λεύγας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ὁ σπουδαιότερος τῶν βραχιόνων τοῦ Νείλου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Λιθιγκστῶνος μεταξὺ τῆς 11 καὶ 12' πρὸς τὴν λίμνην Βαγκονεολῶ.

Ἡ γεωγραφία τῶν πηγῶν τούτων, ὡς παρίσταται ἡμῖν σήμερον, ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Πτολεμαίου καὶ πρὸς τὴν τῶν χαρτογράφων τῶν ἀκμασάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶναι ὄντως ἐκπληκτικὴ καὶ δεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περὶ τῆς Ἀφρικῆς γνώσεις ἀκριβεστεράς ἡμῶν. Πῶς ὅμως συμβαίνει ν' ἀγνοῶμεν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐκεῖνο ὅπερ ἐγίνωσκον κατὰ τὸν μέσον; Ἴσως πρέπει ν' ἀναγάγωμεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀρχὴν τῶν γνώσεων τούτων εἰς τοὺς ἀρχαίους Πορτογάλλους τῶν χρόνων τοῦ πρίγκιπος Ἑρρίκου, τοῦ Διάζ, τοῦ Γκάμα, καὶ ἀφ' ἐτέρου ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐπελθοῦσαν ἀγνοίαν, τὴν καλύψαν διὰ πυκνοῦ πέπλου τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας, εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν σχέσεων τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκ τῆς ἐξαλλαγῆς τοῦ γένους τῶν Πορτογάλλων ἀποίκων. Αἱ σχέσεις αὗται καθόλου σκοπὸν εἶχον τὸ ἀνόσιον τῶν δούλων ἐμπορίων σήμερον ὅμως ἕτερον ἐλαττήριον κινεῖ τοὺς ἐρευνητάς, ἡ κατάλυσις τοῦ ἀτίμου τούτου κέρδους, ἡ ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἃ ἔρω

πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Τιμὴν λοιπὸν ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Λιβηγιστῶνα, τὸ πρωτότυπον τῶν περιηγητῶν· εἰς αὐτὸν ἦτο περὶ μὲν τὸν νῆα λύση ἐνδόξως τὸ γεωγραφικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὸν νοῦν τῶν ἐπιστημόνων πρὸ τοσούτων αἰώνων.

Ὁ Λιβηγιστὼν ὅτε παρεσκευάζετο νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν προσβλήθεις ὑπὸ δυσεντερίας ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, χώρα ἀγνώστῃ τότε καὶ μυστηριώδει, ἐνθα ἀφιέρωσε 33 ἐτῶν μόχθους καὶ ἐργασίαν.

Αἱ τελευταὶ ἐν τῇ ἡμερολογίῳ του σημειώσας ἐγράφησαν τῇ 27 Ἀπριλίου 1873. Οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν νέοι, οὓς αὐτὸς εἶχεν ἀναθρέψει, διενεώθησαν νὰ φυλάξωσι τὸ λείψανόν του διὸ ἐκβαλόντες τὰ ἐντόσθια καὶ κλείσαντες ἐν κασσινερνῶ κιβωτίῳ ἐνεταφίσαν ὑπὸ μέγα δένδρον ἐφ' οὗ ἐχάραξαν τὰς λέξεις «*Διδάκτωρ Λιβηγιστῶν. Απέθανε τῇ 4 Μαΐου 1873.*» Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ἐγράψαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδίας Σούζα. Τὸ δὲ σῶμα ἐπιπάσαντες ἄλγαι ἐξέθηκον ἐπὶ 12 ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον. Εἴτα θέσαντες ἐν θήκῃ ἐκ φλοιῶν δένδρων κατασκευασθεῖσαν ἐκόμισαν ἐπ' ὧμων ἀπὸ τοῦ μέρους ἐνθα ἀπεβίωσε μέχρι τῆς Οὐνιανιμπέ. Ἡ πορεία αὐτῶν διήρκεσεν ἕξ μῆνας· τὸ ἐσπέρας ἀνεπαύοντο ἐπὶ ὑψωμάτων παραφυλάσσοντες ὥπως μὴ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ ἐγγύριοι καὶ ἀναρπάσωσι τὸ σῶμα, καθότι ἐθεώρουν τὸν Λιβηγιστῶνα ὡς ὃν ὑπερφυσικὸν καὶ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ἤθελεν ἐμβάλλει τὴν χώραν τῶν εἰς μεγάλας συμφορὰς. Ἐπὶ τέλους ἐκομίσθη ὁ νεκρὸς εἰς Ζαν-Ζιμπάρ μετὰ τῶν σημειώσεων, ἐνδυμάτων καὶ ἐργαλείων, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἐνθα ἀναγνωρισθὲν ἐτάφη ἐν Βεστμίνστερ, ἐκεῖ ἐνθα ἀναπαύονται τὰ ὅσα τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας.

Περὶ τοῦ περιωνύμου τούτου ὀδοιπόρου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι προσέθηκε μίαν ἡπειρον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀπέδειξεν ὅτι τεταρτημόριον τοῦ κόσμου τότε θεωρούμενον ἄγονον καὶ ἄγριον, εἶναι τοῦναντίον κῆπος ἀπέραντος, θαυμασίως ποτιζόμενος, καὶ κατοικούμενος ὑπὸ φυλῆς μελιχίου καὶ ἀβλαβοῦς, καὶ ὅτι δὲν ὑπολείπεται παρὰ ἡ εἴσοδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὥπως δώσωσιν εἰς τὸν κόσμον νέα πλούτη.

Ὅτι δὲ καθιστᾷ τὴν μνήμην τοῦ Λιβηγιστῶνος προσφιλεῖ εἶναι ὁ ἐνθερμος ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἐφλέγετο. Σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀνακάλυψις νέων γεωγραφικῶν γνώσεων περὶ τῶν χωρῶν ἀς ἐπεσκέπτετο, ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν κατοίκων αὐτῶν.

Διηγοῦνται ὅτι οὐδέποτε ἐφόνευσεν ἄνθρωπον καίτοι ἡ συνοδία αὐτοῦ πολλάκις συνῆψε μάχας. Εἶχεν ἐμπνεύσει συμπάθειαν καὶ σέβας

τοιούτου εἰς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ, ὥστε οὗτοι ἐπραξαν ἔργον ὄντως πρωτοφανὲς δι' Ἀφρικανούς, τὸ νὰ φέρωσιν ἐπ' ὧμων εἰς διάστημα 480 λευγῶν τὸν νεκρὸν Εὐρωπαίου, ὥπως ἀποδώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα του.

Α. ΜΗΛΙΑΡΗΣ.

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ

Ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου Δίκινς.

Ἦτον ἡ 5^η Νοεμβρίου 18.

Σφοδρὸς βορειοδυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ πρωῒας διώθει βιαίως τὰ ἀλιευτικὰ καὶ τὰ ἀνθρακοφόρα πλοίαρκα τὰ συχναζόντα εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φίλεϋ. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, συνηγμένοι εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, ἐθεῶντο τὴν συσφύρεσιν τῶν πλοίων ἐντὸς τοῦ λιμένος. Διεκρίνοντο δὲ, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, ἄνθρωποι τινὲς, παλαίοντες κατὰ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὰ μεμακρυσμένα εἰσέτι πλοῖα, καὶ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὰ κινδύνους. Ἀυπηρὰ τις προαίσθησις κατεῖχε τὴν καρδίαν ἐκάστου τῶν θεατῶν. Καὶ πράγματι, ὁ ἄνεμος οὗτος, ὅταν πνέῃ σφοδρῶς, ῥίπτει μετ' ἀπεριγράπτου ὀρμῆς τὰ ἀναγόμενα πλοῖα ἐπὶ τῶν βράχων τῆς παραλίας. Μετ' οὗ πολὺ ἀναρίθμητα πορθμεῖα ἔσπευσαν, ζητοῦντα καταφύγιον ἐντὸς τῶν λιμένων τοῦ Σκάρβωρου καὶ τοῦ Φίλεϋ, διότι πλὴν τῶν δύο τούτων, καὶ ἐτέρου τινὸς ἥττον ἀσφαλοῦς λιμένος, ἡ παραλία ἐκτείνεται ἀπρόσιτος ἐπὶ μέγιστον διάστημα.

Προέβαινεν ἡ ἡμέρα νεφελώδης καὶ ἀπειλητικῇ· τοιαύτη ἡμέρα δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθῃ ἄνευ δεινῆς συμφορᾶς. Ἦδη, πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἡ θάλασσα ἐξηγριωμένη ἐκάλυπτε τοὺς ὑψηλοτέρους βράχους διὰ τοῦ ἀφροῦ τῶν ὑπερμεγέθων αὐτῆς κυμάτων, οἱ δὲ φοβεροὶ μυκηθμοὶ τῶν ἀνέμων ἐκλόνιζον τὴν ἀτμοσφαῖραν. Μετὰ μεγίστης δυσκολίας εἰσῆρχοντο τὰ πλοῖα ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἀφ' οὗ διὰ μόνης τῆς δραστηριότητος τῶν ναυτῶν ἀπέφευγον τὴν παραλίαν καὶ τὴν ἄφευκτον ἐπ' αὐτῆς ἀπώλειαν.

Ἐν ἐκ τῶν ἀλιευτικῶν πλοιαρίων, τῶν ζητούντων καταφύγιον ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Φίλεϋ, ἦτον ἰδιοκτησία νέου τινὸς καλουμένου Γεωργίου Ἰολιφ. Ὁ Γεώργιος, υἱὸς ἀλιέως, κατάρθωσε διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς μικρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ν' ἀποκτήσῃ τὸ πλοιάριον ἐκεῖνο· ἔχων δὲ καὶ τέσσαρας ναύτας ὑπ' αὐτὸν, ἔζη σχεδὸν ἐν ἀνέσει. Ἀλλὰ ταῦτα ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ Γεωργίου, καὶ ἐνίοτε, κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας τῆς νυκτός, ἐν ᾗ ἐφύλαττε τὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης δίκτυα, μετὰ τρόμου ἀνελογίζετο ὁποία περιέμενεν αὐτὸν τύχη, ἐάν ποτε συνέβαινε δυστύχημά τι εἰς τὴν Ὠραίαν Σωσάννην. Ἡ λέμβος

ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του, καὶ ὅταν ἐνεθυμεῖτο τὴν φαιδρὰν καὶ καθαρὰν κατοικίαν, κειμένην εἰς δρομίσκον τοῦ Σκάρβωρου, ὅπου διέμενεν ἡ ὥραία καὶ καλὴ Σωσάννη μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ τέκνων, φρίκην ἠσθάνετο ἀναλογιζόμενος μόνον, ὅτι ἡ λέμβος ἠδύνατο νὰ πάθῃ τι. Εὐτυχῶς αἱ τοιαῦται σκέψεις ἦσαν διαβατικαὶ καὶ ἐπηύξονον μόνον τὴν δραστηριότητά καὶ τὸ ἄγρυπνον τοῦ ἀλιέως.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε μεταβῇ εἰς γυναικὴν τινὰ ἐρμάδα πρὸς ἀλίευσιν τῆς μουρούνας, ὅτε ἐφάνη αὐτῇ ἀπειλητικὴ ἡ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ. Ἀμέσως ἀνέσυρε τὰ δίκτυα, ἠτοίμασε τὰ ἱστία καὶ ἔπλευσε πρὸς τὸν λιμένα, κυβερνῶν, κατὰ τὸ σύνθημα, λίαν ἐπιδεξίως. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ταχέως οἱ λοιποὶ ἀλιεῖς, καὶ τὰ πλοίαρκα ἐσχημάτισαν στολίσκον διευθυνόμενον πρὸς τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος κατέστη λίαν σφοδρὸς πρὶν φανῇ εἰσέτι ἡ ξηρὰ, καὶ ὅτε ἐπλησίασεν, ἦτο εὐκολον νὰ ἐννοήσῃ ὁ Γεώργιος ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ φθάσῃ τὸν λιμένα τοῦ Σκάρβωρου, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ εὐτυχὴς ἐὰν εἰσῆρχετο εἰς τὸν τοῦ Φίλεϋ. Κατάρθωσε τέλος, πρὸς τὴν ἐσπέραν τῆς 5^{ης} Νοεμβρίου, νὰ εὗρῃ τὸ ποθούμενον καταφύγιον καὶ μετὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς κόπους ἔρριψε τὴν ἄγκυραν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων ξένων πλοίων. Κεκοπιακότες, καταβεβρεγμένοι, ἐξηντλημέναις ἔχοντες τὰς δυνάμεις, οἱ τέσσαρες σύντροφοι τοῦ ἀλιέως ἀνέβαινον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Φίλεϋ, ὅτε πλῆθος ναυτῶν καὶ ἀλιέων, συνηθροισμένων περὶ τοῦ φάρου, καὶ μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν θάλασσαν διευθυνόντων τὰ δίοπτρα, ἐκίνησε τὴν περιέργειαν αὐτῶν. Στραφέντες ἀμέσως, ἐννόησαν τὴν αἰτίαν. Ὁρᾶν ἐμπορικὸν πλοῖον ἄνευ ἱστῶν, καὶ πιθανῶς μὴ ὑπακούον πλέον εἰς τὸ πηδάλιον, ἐκυλίστο φερόμενον βιαίως πρὸς σύμπλεγμα ἀποκρήμων σκοπέλων, ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης κειμένων, καὶ ὀνομαζομένων «Σπίκτα»· βράχος ἀπαίσιος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τοσαῦτα πλοῖα διεβράχισαν.

«Οὐδεὶς δύναται νὰ τοὺς σώσῃ τώρα», εἶπον τινὲς, μετὰ τοσαύτης κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπαθείας, ὥστε ξένος τις ἤθελεν ὑπολάβει τὴν ἀπάθειαν ταύτην ὡς ἀπόδειξιν ἀναισθησίας. Ἀλλ' ἡδὴ κίνησιν τις ἐφαίνετο εἰς τὸ πλῆθος. Ὁ Γεώργιος καὶ οἱ σύντροφοί του ἐννόησαν τὴν σημασίαν τῆς κινήσεως· τινὲς τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων, ἠτοιμάζοντο ὥπως προσπαθῶσι τοῦλάχιστον νὰ σώσωσι τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ εὐρισκομένους, διότι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο πλέον νὰ προλάβῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ σκάφους. Μικρὰν μόνον ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον οἱ ἐπιβάται, διότι ὁ βράχος ἐξετείνετο ἐφ' ἱκανὰ μίλια εἰς σχῆμα καθέτου τοίχου ἔχοντος ὕψος διακοσίων ποδῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου συνεθλίβοντο μετὰ πατάγου τὰ βρυχώμενα κύματα. Καίτοι κεκμηκὼς, ὁ Γεώρ-

γιος ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ συμπράξῃ μετ' ἐκείνων οἵτινες ἐσκόπουν νὰ σώσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν πεφοβισμένην ὁμάδα, τὴν συσσωρευμένην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἡ τοῦλάχιστον ν' ἀποδείξωσιν ὅτι δὲν ἔμενον ἀδιάφοροι θεαταὶ τοιαύτης συμφορᾶς.

Ἐτρεξε τότε εἰς τὸ πλησιέστερον οἰνοπωλεῖον, ἔπει ποτήριον ζύθου, καὶ ἐπήδησεν ἐντὸς κάρρου ὅπερ διηυθύνετο πρὸς τὴν παραλίαν, φέρον ἤδη πολλοὺς ἀλιεῖς. Ἐκ τῶν συντρόφων του εἰς μόνος ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφός. Οἱ τρεῖς ἐπίλοιποι διέμειναν ὀπίσω, λέγοντες ὅτι ἦσαν ἡμιθανεῖς ἐκ τῶν κόπων.

Τὸ κάρρον ἔτρεχε δρομαίως καὶ ἄπειροι ἄνθρωποι πεζοὶ ἠκολούθουν ἐπίσης ταχέως τὸν αὐτὸν δρόμον. Συγχρόνως οἱ νεώτεροι τῶν ναυτῶν, πηδῶντες ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, προσεπάθουν διὰ τῆς συντομωτέρας ταύτης ὁδοῦ νὰ φθάσωσι ταχύτερον πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ δυστυχήματος. Ὁ Γεώργιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφθασαν εἰς μέρος ἐνθα ἐγκατέλειπον τὸ κάρρον, ἵνα βαδίσωσι πρὸς τὴν παραλίαν φέροντες σχοινία καὶ ἐνδύματα διὰ τοὺς ναυαγῆσαντας. Ἦκούετο κατὰ διαλείμματα ὁ κρότος τοῦ τηλεβόλου τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἠδύνατο τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι νῆυται καὶ ἐπιβάται εἶχον πιθανότητα τινὰ νὰ ὀδηγήσωσι τὸ πλοῖον πλησίον τῆς ξηρᾶς, καὶ τότε ν' ἀγκυροβολήσωσιν· ἀλλ' ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῆς ὁλοθρίας αὐτῶν θέσεως ἐγένετο αἰφνιδίως καταφανὴς εἰς τὰ θύματα, οἱ δὲ θεαταὶ τῆς καταστροφῆς ἐπετάχον ἀδημόνως τὴν πρὸς τοὺς βράχους πορείαν, καθόσον ἀντήχει συχνότερον ὁ κρότος τοῦ βοήθειαν ἐπικαλουμένου τηλεβόλου.

Περὶ δαίτην ὅψιν ἐφθασαν ὁ Ἰολιφ καὶ οἱ σύντροφοί του εἰς τοὺς βράχους· ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἐπίσης σφοδρῶς, καὶ ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ὡς ἀπέραντον χάος. Φοβερὰ ἦτο ἡ παραχῇ τῆς φύσεως, καὶ τὸ πλῆθος σκυθρωπὸν, ἐν βαθείᾳ σιγῇ ἐθεώρει τὸ πλοῖον. Εἰς τῶν ἱστῶν ἔκειτο τεθραυσμένος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅπου ὀλίγοι μόνον διεκρίνοντο ἄνθρωποι· οὗτοι ἔτεινον ἱερίδας χεῖρας πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ναύτας, ἐπικαλούμενοι βοήθειαν, ἣν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ. Κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὸ ἀδιόικητον πλοῖον ἐπλησίαζε τοὺς βράχους ἐπῆλθε βιαία παλίρροια τῶν κυμάτων, ἣτινα ἐπέστρεφον παραχωδῶς ἀφ' οὗ προσήγγιζον τὴν ξηρὰν, καὶ τὸ θαλάσσιον σκάφος κατακλινόμενον ἐτινάσσετο τῆδε κακίᾳ μὴ δυνάμενον πλέον νὰ κυβερνηθῇ.

Τὰ κύματα ἐκάλυπτον τὸ κατάστρωμα, παρασύροντα καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ὃν ἠκούοντο αἱ ἀγωνιώσαι φωναὶ δυνατώτεραι καὶ τῶν μυκηθμῶν τῆς θεέλλης. Οἱ φοιτῶντες θεαταὶ, συνηγμένοι ἐπὶ τῆς παραλίας, ἠσθάνοντο ὅτι πᾶσα προσπάθεια ἐμελλε νὰ μείνῃ ἀνωφελὴς. Καὶ

ὅμως δὲν ἠδύναντο ν' ἀποστρέψωσι τὰ βλέμματα ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ θέαμα· ἐν ἀπελπισίᾳ καὶ τρόμῳ παρατήρουν τὸ πλοῖον πλησιάζον τάχιστα πρὸς ἀναπόφευκτον ὄλεθρον, ὅτε αἰφνης διέκριναν γέροντα τινὰ, γυμνὴν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν, τὰς λευκὰς τρίχας καταρρέουσας ἀφ' ὧ, περιπλεκόμενον περὶ τὸν μέγαν ἱστὸν, τείνοντα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ πρὸς τοὺς ναύτας ἀτενίζοντα ὡς ἂν ἠλπίζεν εἰσεῖν ἀνθρωπίνην βοήθειαν. Συνεκινήθη τὸ πλοῖον, ἀλλὰ τότε ἠγέρθη διὰ μιᾶς τὸ πλοῖον ὑπεράνω τῶν κυμάτων καὶ ἔπειτα κατήλθεν ἐντὸς τῆς ἀβύσσου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν βράχων. Ὁλίγη λεπτὰ εἰσέτι καὶ ἡ καταστροφή ἐπὶ ἤρχετο! Ἐρρίφθησαν σχοινία ἀπὸ τῆς παραλίας, ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀπόστασις καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἀνέμου ἔματταῖσαν τὸν σκοπὸν. Τὰ σχοινία ἔπιπτον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ οὐδὲν ἔφθανε μέχρι τοῦ πλοίου. Ἐπὶ τέλους, μετὰ πολλὰς ἀποπειράς ἠδυνήθη ὁ γέρον ν' ἀρπάσῃ ἐν σχοινίον.

Γενικὴ κραυγὴ ἠκούσθη, ἂν καὶ τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως ἀπηγόρευε καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα. Ὁ σκόπελος ἐπερίμενε τὸ θῦμά του ὅπως τὸ συντρίψῃ. Ἀπαντες πρόσεπάρχον ἀσθμαίνοντες νὰ ἴδωσιν ἐὰν ὁ γέρον κατάρθωσιν νὰ προσδεθῇ εἰς τὸ σχοινίον. Προφανῶς, εἰς τοῦτο κατεγίνετο, κρατούμενος ὅμως εἰς τὸν ἱστὸν ὅπως μὴ παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν κυμάτων. Ἀλλ' αἱ δυνάμεις τοῦ ἐφαίνοντο ἐξηντλημέναι καὶ οἱ θεαταὶ ἐν θλίψει ἐψιθύριζον· «Ἀδύνατον! δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχῃ!» Ἀκριβῶς τότε, μέγιστον κύμα ἐπῆλθε καὶ ἐκάλυψε τὸν δυστυχῆ, ὅστις ἐκράτει ἀκόμῃ τὸν ἱστὸν μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη, καὶ σπογγίσας διὰ τοῦ βραχίονος τὸ πρόσωπόν του ἀπηύθυνε τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐσφίγγε σπασμωδικῶς τὸ σχοινίον εἰς τὰς χεῖρας, μὴ δυνάμενος, ὁ ἀτυχῆς, νὰ περιζωσθῇ δι' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν τὸ πλοῖον κατέρριφθη, μετὰ φοβερὰς ὀρμῆς καὶ ἀπαισίου κρότου, ἐπὶ τῆς ὑφάλου, ἐδυνήθη ἐπ' ὀλίγον καὶ σχεδὸν ἐτάφη εἰς τὴν ἄβυσσον· ὑπέστη τελευταίαν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ὤθησιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν μετὰ πατάγου κατέπεσεν ὁ μέγας ἱστὸς καὶ τὸ σκάφος ἠνεφύθη κατὰ μήκος. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἐφάνη ἄνω τῶν κυμάτων ἡ μέλαινα πρύμνα τοῦ πλοίου, καὶ τέλος κατέδυσε εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἄμορφα τεμάχια καὶ συντρίμματα, μόνον λείψανα τῆς καταστροφῆς, ἔπλεον καὶ συνωθούντο πρὸς τὴν ἀφιλόξενον παραλίαν.

Τὴν ἐπαύριον κατέπεσεν ὁ ἄνεμος καὶ, ἀπὸ πρωῒας, ἄπειρα πλοῖα ἐξῆλθον τοῦ λιμένος πρὸς ἀναζήτησιν τῶν λειψάνων τοῦ ναυαγίου. Ὁ Γεώργιος ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν πρώτων, διότι δὲν ἠδύνειτο νὰ λησμονήσῃ τὴν ὄψιν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀτυχοῦς γέροντος ὃν εἶχεν

ἴδει τὴν προτερσίαν. Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, ἡ ἀνάμνησις αὐτὴ τὸν ἐτάραξε, καὶ ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ἄλιεῖς ἐζήτουν λείαν τινὰ, ἐκεῖνος κατεσκόπευε τὴν θάλασσαν ἔχον τὴν ἐλπίδα ν' ἀνεύρῃ τὸ σῶμα τοῦ θύματος. Ἦτον ἐπικίνδυνον ὅμως νὰ πλησιάσῃ τοὺς βράχους, διότι ὁ μὲν ἄνεμος εἶχεν ἐλαττωθῇ, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἔμεινε ταραχώδης. Μετ' ὀλίγον, ἄπασαι αἱ λέμβοι ἐσταμάτησαν ὅπως συλλέξωσι παντοειδῆ λείαν· μόνος ὁ Γεώργιος ἐπέμενε εἰς τὴν ἔρευνάν του, καὶ τέλος κατάρθωσε νὰ διακρίνῃ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν τὸν ἱστὸν ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστηρίζετο τὴν προτερσίαν ὁ γέρον. Ἀμέσως ἔπλευσε πρὸς τὸ ξύλον καὶ ἐπέστη ὅτι ἡ ὄρασίς του δὲν ἠπατήθη.

Πράγματι, οἱ σύντροφοι τοῦ Γεωργίου ὡς καὶ ἐκεῖνος, πλησιάζοντες εἶδον βραχίονα κρατοῦντα, ὡς ἐν τελευταίᾳ ἀγωνίᾳ, μίαν ἄκραν τοῦ ἱστοῦ. Ἦρπασαν τὰς κόπας καὶ τάχιστα ἐρέθησαν παρὰ τῷ πλέοντι ξύλῳ. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἕνεκα τοῦ σάλου τῶν κυμάτων, ἔδωσαν σχοινίον περὶ τὴν χεῖρα τοῦ πνιγμένου καὶ διὰ μαχαίρας ἐκοψάν τὰ συνδέοντα τὸ σῶμα μετὰ τὸν ἱστὸν δεσμά. Τότε, ἀνεβίβασαν ἐντὸς τῆς λέμβου τὸ λείψανον ἐκείνου, ὅστις κατὰ τὴν παρελθούσαν νύκτα τοσοῦτον ἀνωφελῶς ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Ὅτε εἶδον τὸν ἄνθρωπον κείμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐθαύμασαν τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν εὐγενῆ ἔκφρασιν τοῦ προσώπου αὐτοῦ· δὲν ἦτο, καθὼς μακρόθεν ἐφαίνετο, μικροῦ ἀναστήματος, ἀλλ' ἀπεναντίας ἠδύνειτο νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ τῶν μάλλον ῥωμαλέων ἀνθρώπων. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τοὶ ἀναμφιβόλως ἐβδομηκοντούτου, ἐξέφραζε ζωηρὰν νοημοσύνην καὶ εὐγένειαν σπανίαν.

— Ἀληθινὸς εὐγενὴς πρέπει νὰ ᾔναι οὗτος, εἶπεν ὁ Γεώργιος, καὶ βαθὺ πένθος θὰ παραγάγῃ ὁ θάνατός του.

Λέγων ταῦτα, παρατήρησεν ὅτι ὁ γέρον ἐφόρει δακτυλίδι τινὰ μεγάλης ἀξίας· τὰ ἀφῆρσε προσεκτικῶς καὶ τὰ ἔθεσε κατὰ μέρος, ἀφ' οὗ εἶπε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του,

— Παρατηρήσατε πόσα εἶναι!

Συγχρόνως εἶδεν ὅτι ἐκρέματο ἀπὸ τῆς παχείας ζώνης τοῦ γέροντος δερμάτινόν τι σάκκιον, ὅπερ ἠνέφεξε· περιεῖχε δὲ χονδρὴν τετυλιγμένην εἰς δέρμα καὶ ἐσφραγισμένην δέσμην, καθὼς καὶ χαρτίον μετὰ προσοχῆς δεδιπλωμένον· τὸ χαρτίον εἶχε βραχὺ, ὥστε δυσκόλως τὸ ἐξεδίπλωσεν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνέγνωσε τὴν διεύθυνσιν μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου ἐν γείτονι πόλει.

— Ἐγὼ ὁ ἴδιος, εἶπεν ὁ Γεώργιος, θέλω ἐγχειρίσει τὰ πράγματα ταῦτα εἰς τοὺς ἐμπόρους.

— Καλὰ! καὶ τὸ μερίδιόν μας; ἀνεφώνησαν οἱ σύντροφοί του.

— Δὲν μᾶς ἀνήκει τὸ εὔρημα, ἐπανελάβεν ὁ

Γεώργιος· ἐὰν τύχῃ νὰ λάβωμεν κάποιον ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, θέλω βεβαίως σᾶς δώσει μερίδιον. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ πράγματα ταῦτα, καὶ τὴν ζωὴν μου θέλω θυσιάσαι· ὅπως μείνωσιν ἄθικτα. Ἀς ἴδωμεν τὴν ἀνὰ ὑπάρχη λεία τις ἢν δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν.

Οἱ ναῦται, ὠργισμένοι κατ' ἀρχάς, παρηγορήθησαν ἀκούοντες τὰς τελευταίας τοῦ Γεωργίου λέξεις, καὶ ἐπανελάβον τὰς ἐρεῦνας. Ἐδωσαν τὸν ἱστὸν εἰς τὴν πρύμναν τῆς λέμβου καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἐσύναξαν ἀληθινὸν πλοῦτον. Ὁ Γεώργιος, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀναμίξεως τῆς ἀστυνομίας ἢ τοῦ λιμενάρχου εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ γέροντος, ἔκρυψε τὸν σάκκον ὑπὸ τὸν ἐπενδύτην του, καὶ ἐξῆλθε τῆς λέμβου εἰς ἔρημόν τι μέρος τοῦ κόλπου, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἠδύνειτο ἀπαρτήρητος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγάλην ὁδόν. Εὐτυχῶς συνήντησε τὸ λεωφορεῖον, ὥστε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἀφίχθῃ εἰς τὴν πόλιν. Τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς τὸν ἐμπορικὸν οἶκον, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τὴν σημειωμένην ἐπὶ τοῦ χαρτίου τοῦ μακαρίτου, καὶ διηγήθη εἰς τοὺς διευθυντὰς ὅ,τι συνέβη. Ὅτε ἤκουσαν τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀποθάνοντος καὶ εἶδον τὸν σάκκον καὶ τὰ χαρτῖα, ἐφάνησαν κατατεταραγμένοι οἱ ἔμποροι· προσέβλεπον ἀλλήλους καὶ τέλος ἀνέκραξεν ὁ εἷς·

— Θεέ μου! βεβαίως εἶναι ὁ Κύριος Ἀρκφορντ!

Ἠνέφωσαν τὴν δέσμην, συνωμίλῃσαν ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν ἀλιέα,

— Ἡ διαγωγή σου, εἶπον, σὲ περιποιεῖ μεγάλην τιμὴν, καὶ θέλωμεν τὴν ἀνταμείψῃ προσηκόντως. Μεγάλαν ἀξίαν ἔχουσι δι' ἡμᾶς τὰ χαρτῖα ταῦτα καὶ δὲν σὲ κρύπτομεν ὅτι ἔσωσες σπουδαῖα συμφύροντα. Βαθεῖαν λύπην αἰσθάνομεθα διὰ τὸν θάνατον τοῦ γηραιοῦ μας φίλου καὶ συντρόφου. Εἰς ἐξ ἡμῶν θέλει σὲ συνοδεύσει ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς κηδείας σου, ἀλλὰ λάβε πρῶτον δέκα λίρας διὰ σέ, καὶ ἄλλας τόσας διὰ τοὺς συντρόφους σου.

Ὁ Γεώργιος παρεκάλεσε τοὺς ἐμπόρους νὰ τῷ δώσωσι γραπτὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν δακτυλιδίων καὶ τῆς δέσμης, καὶ ἔπειτα ἡσυχολήθη μετ' αὐτῶν εἰς τὰ τῆς ταφῆς, ἥτις ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς.

Βαρύτατος ἐνέσκηψεν ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου, καὶ πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐναύαγησεν ὁ Γεώργιος. Ἡ Ὠραία Σωσάννη ἐγάθη ἐπὶ τῶν βράχων ἕνεκα παχείας ὀμίχλης· ὁ ἀδελφός του ἐπνίγη, καὶ ὁ ἴδιος μεθ' ἑνὸς μόνον τῶν συντρόφων του ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος. Ἡ δὲ σύζυγός του τοσοῦτον ἐταράχθη, ὥστε ἠσθένησε βαρύντως καὶ ἐξηκολούθει πάσχουσα. Ὁ ἀλιεὺς ἐστερεῖτο παντὸς πόρου ζωῆς καὶ ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ὑπηρεσίαν ἐπὶ ξένου πλοίου, κοπιᾶζων

μεγάλως ἀντὶ εὐτελοῦς μισθοῦ καὶ υποφέρων πολλὰς κακουχίας. Κυριακὴν τινὰ τοῦ Ἀπριλίου, ἠδυνήθη διὰ πρώτην φορὰν νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον ἡ Σωσάννη, στήριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ συζύγου της· ἡ δυστυχὴς γυνὴ μόλις εἶχε δύναμιν νὰ βαδίσῃ σύρουσα μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰ δύο μικρά της τέκνα. Ἐπέστρεφον ἤδη πρὸς τὴν οἰκίαν, ὅτε παρὰ τὴν θύραν εἶδον ξένον καὶ κομψὸν νέον, ὅστις συνδιελέγετο μετὰ τῆς γειτόνου των.

— Οὗτος εἶναι, εἶπεν ἡ γειτόνισσα ἰδοῦσα αὐτούς· ἰδοὺ ὁ Κύριος Ἰολιφ.

Ὁ ξένος ἐχαιρέτισε θαθέως καὶ μετὰ ζωηρᾶς συγκινήσεως εἶπε τῷ Γεωργίῳ·

— Ὁνομάζομαι Ἀρκφορντ.

— Ἀ! ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος, διότι ἐμάντευσεν αὐθωρεῖ ὅτι ἐμελλε νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ ὁ ξένος.

— Εἴμαι, ἐπανελάβεν ὁ νέος, ὁ υἱὸς ἐκείνου τοῦ ὁποῖου ἀνεύρετε τὸ σῶμα· ἐπεθύμουν νὰ συνομιλήσωμεν ἐπ' ὀλίγον.

Ὁ Γεώργιος, συστελλόμενος, δὲν ἀπῆντησεν, ἀλλ' ἡ Σωσάννη προθύμως ἠνέφωξε τὴν θύραν καὶ παρεκάλεσε τὸν Κύριον Ἀρκφορντ νὰ εἰσέλθῃ.

— Εἴσθε Ἀγγλός; ἠρώτησεν ὁ Γεώργιος ἀφ' οὗ ἐκάθισεν ὁ νέος.

— Ὁχι, ἀπῆντησεν ἐκεῖνος, εἴμαι Δανός· ἀλλ' ἀνετράφη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἣν θεωρῶ δευτέραν μου πατρίδα· καὶ ἂν δὲν εἶχον ἄλλους λόγους νὰ ἦμαι ὑπερήφανος διὰ τοιαύτην πατρίδα, ἡ διαγωγή σας, Κύριε Ἰολιφ, ἤθελε μὲ καταστήσει τοιοῦτον.

Ὁ Γεώργιος ἠρυθρίασεν, ἡ δὲ σύζυγός του περιχαρὴς καὶ υπερήφανος, δὲν ἐκρυπτε τὴν εὐχαρίστησίν της. Μετὰ σύντομον ὁμιλίαν, ἔμαθεν ὁ Ἀρκφορντ τὰ δυστυχήματα τῆς πτωχῆς οἰκογενείας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Γεώργιος τοσοῦτον γενναίως ἐπανεφέρε τὰ λείψανα τοῦ πατρὸς καὶ ἔσωσε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

— Ὁ Θεός, εἶπεν ὁ νέος, ἠθέλησε νὰ μᾶς παρᾶσχῃ εὐκαιρίαν ὅπως ἀποδείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Ὅταν ἔμαθον τὸ θλιβερὸν συμβῆναι ἡμῖν κεκλεισμένους, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸ Ἀρχαγγέλ, ἄλλως ἤθελον παρουσιασθῇ πρότερον. Ἀλλ' ἦλθον, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς μητρὸς, τῶν ἀδελφῶν, τῆς συζύγου καὶ τῶν συντρόφων μου, σᾶς παρακαλῶ, Κύριε Ἰολιφ, νὰ δεχθῆτε τὸ καλλίτερον ἀλισυτικὸν πλοῖον ὑπὲρ εὐρίσκεται νῦν εἰς τὸν λιμένα πρὸς πώλησιν· ἐὰν οὐδὲν ὑπάρχῃ πρώτης τάξεως, πρέπει νὰ ναυπηγηθῇ ἐπίτηδες. Θέλετε ὁμοίως μὲ ὑποχρεώσῃ ἐὰν λάβῃτε 4000 λίρας, ὡς ἀσφαλιστικὸν κεφάλαιον, ἐν περιπτώσει δυστυχήματος, ἐξ ἐκείνων εἰς οὓς ὑπόκειται τὸ ἐπάγγελμά σας· ἀλλ' ἐὰν ποτε συμβῇ τοιοῦτόν τι, μὴ λησμονήτε ὅτι μικρὸν μόνον τεκμήριον εὐγνωμοσύνης σας παρέχομεν σήμερον, καὶ ὅτι προθύμως θέλωμεν δρᾶν

τεσθαι πάσης ευκαιρίας ὅπως φανῶμεν χρήσι-
μοι. Εἰδοποιήσατέ μας· δὲν θὰ ἴναι εἰς μάτην.

Περὶ τὸν νὰ περιγράψωμεν τὴν εὐτυχίαν τῶν
κατοίκων τοῦ οἰκίσκου, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ
Κ. Ἀρκφορδ, καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τούτου ἐκ-
πληρώσαντος τὸ καθήκον. Ἡ Σωσάννη ταχέως
ἀνέλαβε, καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ὀλίγον ἐθαύμασε
νέαν καὶ πραγματικῶς *Qraian* Σωσάννην,
πλέουσαν ὑπερηφάνως καὶ ἀναπεταννύουσιν τὰ
ἰστία της. Χάριν περιεργείας ἠρωτήσαμεν ἐσχά-
τως τί ἐγένινεν ὁ Γεώργιος, καὶ ἐμάθουμεν ὅτι
διωρίσθη πλοίαρχος μεγάλου ἐμπορικοῦ πλοίου
τοῦ Ἀρκφορδ, καὶ ὅτι ὁ υἱός του, νέος πλήρης
ἀρετῶν καὶ νοημοσύνης, εἰργάζετο εἰς τὸ γρα-
φεῖον τοῦ αὐτοῦ οἴκου.

Ἐννοήσαμεν καὶ ἐχάρημεν, μαθόντες ὅτι ἡ
ἐντιμότης τοῦ ἀλιεύς ἐξετιμῆθη δεόντως ὑπὸ
γενναίων ψυχῶν.

K^a E. M.

ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ

Μέχρι τοῦ 1863 αἱ ἡγεμονίαι τοῦ Τουρκε-
στάν συγκατελέγοντο μετὰ τῶν ἀγνώστων
καὶ ἀνεξερευνήτων χωρῶν. Ὁ ἄγριος τῶν κα-
τοίκων φανατισμὸς καὶ ἡ ὠμότης αὐτῶν κα-
θίστων ἀδύνατον τὴν προσέλασιν Εὐρωπαίων
περιηγητῶν, οὓς ἄλλως δὲν θὰ ἀπεμάκρυνον οὔτε
εὐρεῖαι θαλάσσιον ἐκτάσεις οὔτε αὐχμηρὰ ἔρη-
μοι. Ἐνίοτε μόνον τολμηροὶ τινες περιηγηταὶ
ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν ταῖς χώραις
ταύταις, οἵτινες ὅμως εἴτε ἠναγκάσθησαν νὰ
ἀπισθοδρομήσωσιν, εἴτε ἐπλήρωσαν διὰ τῆς ζωῆς
τῶν τὴν τόλμην αὐτῶν.

Περὶ τῶν Σαμαρκάνδων, τῆς Βοχάρας καὶ τῆς
Χίβας καὶ περὶ τῶν μνημείων καὶ τῶν καλλωνῶν
αὐτῶν εἰχομεν συγκεχυμένους τινὰς ἰδέας μόνον
ἐκ περιγραφῶν ἀράδων μυθολόγων· περὶ δὲ τῆς
γεωγραφίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἐγνωρίζομεν
ἐκτὸς τῶν ὀλίγων ὅσα ἀναφέρει ὁ διάσημος ἐνε-
τὸς περιηγητῆς Μάρκος Πόλος, ὅστις εἶχε διέλ-
θει ἐκεῖθεν κατὰ τὸν II^ο αἰῶνα.

Κατὰ τὸ 1863 εἰς γενναῖος σοφὸς, ὁ Ἀρμί-
νιος Βάμπερη, Οὐγγρος τὸ γένος, ἀπεφάσισε νὰ
διασχίσῃ τὸν πέπλον τὸν περικαλύπτοντα πᾶ-
σαν τὴν μέσσην Ἀσίαν. Κάτοχος πλείστων ἀνα-
τολικῶν γλωσσῶν, ὁμιλῶν ἀπταιστως τὴν ἀ-
ραβικὴν, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ μεταμορφωθῇ
εἰς δερβίσην καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ εἰσχωρήσῃ μέ-
χρι τῶν ἐνδοτέρων τοῦ Τουρκεστάν.

Οὐδαμῶς ἡγνῶει τοὺς κινδύνους καὶ τὰς πην-
τοειδεῖς δυσχερείας τοιοῦτου ταξιδίου· ἀπεφά-
σισεν ὅμως εὐτόλμως νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐ-
τοῦ χάριν τῆς ἐπιστήμης.

Εὐρισκόμενος ἐν Τεχεράνῃ, κατάρθωσε νὰ
πλησιάσῃ συνοδίαν προσκυνητῶν ἐκ τοῦ σινικοῦ
Τουρκεστάν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῆς Μέκκας εἰς

τὴν πατρίδα των. Παρέστησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι
ἦτο τοῦρκος ἱερεὺς, ἐπιθυμῶν νὰ προσκυνήσῃ τὰ
περιλάλητα ἱερά τῆς Βοχάρας καὶ τῶν Σαμαρ-
κάνδων, κατάρθωσε δὲ νὰ τὸν δεχθῶσιν ὡς σύν-
τροφόν των, μηδὲν ὡς μεταπεισθεὶς ἐκ τῶν προ-
τροπῶν αὐτῶν, καταδεικνυόντων τὸ παράτολ-
μον τοῦ σκοποῦ του καὶ πειρωμένων παντὶ σθέ-
νει νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν αὐτοῦ.

Τὴν 28 Μαρτίου 1863 ὁ Βάμπερη κατέλιπε
μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του τὴν Τεχεράνην. Ἐ-
φερε δὲ τὴν ἐνδυμασίαν δερβίσου ἐπαίτου, ῥάκη
δηλονότι ῥυπαρὰ καὶ ἄθλια. Ἀλλ' αἱ ταλαιπω-
ρίαι του δὲν περιωρίζοντο εἰς τοῦτο μόνον·
μεθ' ἑαυτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραλάβῃ οὔτε ἀ-
ποσκευὰς οὔτε χρήματα, καὶ ἦτο ἠναγκασμένος
νὰ διανύσῃ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ὁδὸν πεζὸς ἢ ἐπὶ
ὄνου, τρεφόμενος, ὡς οἱ ἐπαῖται, ἐκ τῆς ἐλεημο-
σύνης τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ μικρὰ συνοδία ἀφίκετο
ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ὄχθαις τῆς Κασπίας θα-
λάσσης, καὶ ἐπεβίβάσθη ὅπως διαπορθμευθῇ ἐν
τινὶ ὄρμῃ τῆς τουρκομανικῆς ἀκτῆς, ἐν τῇ Γκε-
μουστέπε. Ἀρὰ ὁ Βάμπερη ἐφθασεν εἰς τὸ μέ-
ρος τοῦτο, ὁ ὄχλος, ἐκλαμβάνων αὐτὸν ὡς ἱε-
ρέα, προσέπιπτεν εὐλαβῶς εἰς τοὺς πόδας του
κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, ὅπως λάβῃ τὴν εὐλο-
γίαν του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατεῖδεν
ὅτι ὤφειλε νὰ υποκρίνηται μετὰ τέχνης καὶ σο-
βαρότητος τὸν δερβίσην, καὶ νὰ συνεισθῇ εἰς
τὸν σεβασμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ παρουσία του ἐπέ-
βαλλεν εἰς τὰ πλήθη. Δὲν ἦσαν δὲ ταῦτα δύ-
σκολα δι' αὐτὸν, διότι ἔνεκα μακρῆς διαμονῆς
ἐν Τουρκίᾳ καὶ Περσίᾳ εἶχεν ἐξοικειωθῇ πρὸς τὰ
μουσουλμανικὰ ἔθιμα, γινώσκων δὲ κατὰ βάθος
τὰ ἱερά βιβλία τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἡ-
δύνατο δι' ἐδαφίων αὐτῶν καὶ διὰ προσευχῶν
νὰ υποθάλη τὸν ζῆλον τῶν πιστῶν καὶ νὰ κα-
ταισχύνῃ πάντα αἰρετικόν.

Ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ
ἐν Γκεμουστέπε, μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του,
ἀναμένων τὴν ἀναχώρησιν κερδανίου, μεταβαί-
νοντος εἰς Χίβαν. Ἐπωφελήθη δὲ ἐκ τῆς δια-
μονῆς του ἐν μέσῳ τῶν Τουρκομάνων ὅπως σπου-
δάσῃ τὰ ἥθη καὶ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Οἱ Τουρκομάνοι εἶναι νομάδες· κατοικοῦσι δ' ἐν
σκηναῖς ὧν τὰ καλύμματα ὑποστηρίζονται ὑπὸ
ξύλων, στήνομένων εὐκόλως καὶ εὐκόλως ἐπίσης
μετακομιζομένων ἐπὶ καμήλων. Μόνη αὐτῶν ἀ-
σχολία εἶναι ἡ ληστεία, καὶ ποιοῦσι συνεχεῖς ἐ-
πιδρομὰς ἐν τῇ περσικῇ καὶ ἐν τῇ ῥωσικῇ χώρᾳ,
ὁπόθεν ἀρπάζουσι ζῶα, ἐπιπλα καὶ ἄλλα τι-
μαλῶν πράγματα, πρὸς δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐτι.
Καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἢ ἀσθενεῖς αἰχμαλώ-
τους, οὓς δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἢ
παρ' ὧν δὲν προσδοκᾷ λύτρα, στραγγαλίζουσι,
τοὺς δ' ἐπιλοίπους ἀπάγουσιν εἰς δουλείαν. Οἱ
ταλαιπώροι οὗτοι φέρουσιν ἀλύσεις βαρυτάτας,

τὴν δὲ νύκτα ὅπως μὴ δραπετεύσωσι προσδένου-
σιν αὐτοὺς εἰς πάσσαλον διὰ σιδηροῦ κρίκου.
Φυλάττουσι δ' αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ τινὰ χρόνον
ὅπως οἱ συγγενεῖς ἢ οἱ φίλοι των κατορθώσωσι
νὰ συλλέξωσι τὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀ-
παιτούμενα λύτρα· τούτου δὲ μὴ γενομένου σύ-
ρουν καὶ πωλοῦσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς
Χίβας καὶ τῆς Βοχάρας.

«Τὰ ὧτά μου, γράφει ὁ ἐνδοξος περιηγητῆς,
δὲν ἠδύνατο νὰ συνειθίσωσι τὸν κρότον τῶν ἀ-
ποτροπαίων ἐκείνων ἀλύσεων, κρότον ἀπαίσιον,
ἀκουόμενον πάντοτε ἀπὸ τὴν σκηνὴν παντὸς
Τουρκομάνου κατέχοντος θέσιν τινὰ ἐν τῇ φυλῇ...
Δὲν παρήρχετο νύξ καθ' ἣν πυροβολισμὸς ἐκ τῆς
ἀκτῆς νὰ μὴ ἀναγγεῖλλη τὴν ἄφιξιν πειρατικοῦ
τινος σκάφους, καταφόρτου ὑπὸ λείας. . . Ἡ
καρδία μου ἐσπαράσσετο πρὸ τῶν φρικτῶν ἐκεί-
νων σκηνῶν· ἀλλ' ὤφειλον νὰ περιβάλλω αὐτὴν
διὰ χάλυθος, ὅπως δυνηθῶ νὰ σπουδάσω τὰς ἀ-
ξίας τῶν ὄντι σπουδῆς καταπληκτικὰς ἀντιθέσεις
ἀρετῆς καὶ κακίας, τυραννίας καὶ φιλανθρωπίας,
τιμωρίας ἄκρας καὶ ἀχαλινώτου ληστείας».

Καὶ ἀληθῶς, οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι νομάδες ἦσαν
πρὸς τὸν Βάμπερη προσηνεῖς καὶ περιποιητικώ-
τατοι· πανταχοῦ ὁ ψευδοδερβίσης ἐτύγχανεν εἰ-
λικρινεστάτης καὶ γενναιοδώρα φιλοξενίας.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐβδομάδων
καθ' ἃς διέμεινεν ἐν Γκεμουστέπε καὶ τοῖς πέ-
ριξ ἐγένοντο ἀδιακόπως χάριν αὐτοῦ θρησκευτι-
καὶ τελεταὶ καὶ συμπόσια καὶ πανταχόθεν ἐδέ-
χετο φιλικὰς προσκλήσεις. Εὐτυχῶς δὲ καθ' ὅλον
τὸν χρόνον ἐκεῖνον δὲν διέφυγεν αὐτὸν οὔτε
λέξις, οὐδὲ νεῦμα, δυνάμενα νὰ παράσχωσιν εἰς
τοὺς καχυπόπτους νομάδας ὑπονοίας περὶ τοῦ
ἀληθοῦς χαρακτήρος του.

Τέλος κερδανίον τι ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ
Χίβαν. Ὁ Βάμπερη μετὰ τῶν συνοδοιπόρων αὐ-
τοῦ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον τῆς γενικῆς συνα-
θροίσεως, εἰς Ἐτρέκ, ἐνθα εἶναι τὸ στρατόπεδον
τῶν Τουρκομάνων. Τὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὰς
ἐκβολὰς ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ
πᾶσα ἡ γείτων χώρα φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐ-
κεῖ ὑπῆρχε τότε τὸ πρώτιστον κέντρον τῆς λη-
στείας τοῦ Τουρκεστάν, καὶ τὸ ὄνομα Ἐτρέκ μέ-
χρι τοῦ νῦν ἐν ἀπάσῃ τῇ Περσίᾳ ἐπέχει τόπον
κατάρας καὶ ἐμποιεῖ φρικτὴν καὶ μόνον οἱ ἐξ ὑ-
περβολικῆς ὀργῆς παραφερόμενοι Πέρσαι ἐπιρρί-
πτουσι κατ' ἄλλου τὴν κατάραν Ἐτρέκ μπιου-
φτί! (Νὰ σε σύρουν εἰς τὸ Ἐτρέκ!) Οἱ Ῥῶσοι
ἔθεντο τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάρτα-
σιν καταλαβόντες τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐτρέκ,
παρὰ τὰς διαμαρτυρήσεις τῆς Περσίας, εἰς ἣν
ἀνῆκε.

Μεταξὺ τοῦ Ἐτρέκ καὶ τῆς Χίβας ἐκτείνεται
ἔρημος αὐχμηρὰ καὶ ἀμώδης, σπάνια δὲ τινὰ
φρέατα ἐν τῇ ὁδῷ παρέχουσι μόνον εἰς τοὺς ὁδοι-
πόρους ὕδωρ, ἀλλ' ἐφορμίζον καὶ ἀηδές. Τὸ κερ-

δανίον ὑπέφερε τὰ πάνδεινα μέχρις οὗ διέλθει
τὴν ἔρημον ταύτην, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις διε-
τέλει ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸν φόβον ληστρικῶν ἐ-
πιθέσεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χίβας ὑπεδέξαντο τοὺς προ-
σκυνητὰς μετ' ἐνδειξέων βαθυτάτου σεβασμοῦ.
Συνωθοῦντο κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν, τοῖς
προσέφερον ἄρτον καὶ ὀπώρας καὶ προσεφώνουν
αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἀμὰν ἔστω ἐν γκελντὶν γίξ!
(Καλῶς ὠρίσατε). Ἀλλ' ὁ Βάμπερη καὶ ἐν μέσῳ
τοιαύτης ὑποδοχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ συλλο-
γίζηται τοὺς κινδύνους οἵτινες ἀνέμενον αὐ-
τὸν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

«Ἄς φαντασθῇ ἕκαστος, διηγεῖται, εἰς ποίαν
κατάρτασιν πνεύματος διετέλουν εὐρισκόμενος
εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Χίβας. Εἴξευρον ὅτι ὁ χάνης
τῆς Χίβας, οὗ ἡ ὠμότης καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς
Τουρκομάνους συνετάρασσε, θὰ ἐδείκνυτο πρὸς με
ἀδυσώπητος, ἐὰν τὴν ἐλαχίστην συνελάμβανεν ὑ-
πόνοιαν. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι συνειθίξε νὰ
καταδικάζῃ εἰς δουλείαν πάντας τοὺς ὑπόπτους
ξένους· πρὸ μικροῦ ἔτι κατεδίκασεν ἰθαγενῆ τινὰ
τοῦ Ἰνδοστάν, ἀξιοῦντα ὅτι κατάγεται ἐξ ἡγε-
μόνων, εἰς βαρυτάτας ἐργασίας. Τὰ νεῦρά μου
ἦσαν ὑπερβαλλόντως ἠρεθισμένα· ἐν τούτοις
φόβος δὲν ἠδύνατο νὰ με καταλάβῃ προσοικειω-
θέντα πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκ μακρᾶς ἐξέως.
Ἀπὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν διηνεκῶς ἐθεώρουν ἐπι-
κείμενον τὸν βίαιον θάνατον, μὴ ἀγνοῶν ἐν τού-
τοις ὅτι εἰς ἐπιχειρήσεις οἷα ἡ ἐμὴ, ὑπάρχουσι
καὶ ἕτεροι φοβερώτεροι τούτου κίνδυνοι. Διὰ
τοῦτο ἀντὶ νὰ προμάξω, ἐσκεπτόμην μόνον διὰ
τίνων μέσων θὰ ἠδυνάμην, ἂν κατηναγκαζόμην
ἐκ τῶν περιστάσεων, ν' ἀποσοθῶ τὰς ὑπο-
ψίας βαρδάρου τυράννου». Ὁ περιηγητῆς ἔφερε
μεθ' ἑαυτοῦ κεκρυμμένον ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ
ἐνδυματός του δραστήριον δηλητήριον, ὅπως ἐν
ἀνάγκῃ διὰ θανάτου ἀνωδύνου διαφύγῃ τὰς φρι-
καλέας βασάνους.

Κρίνατε ἂν αἱ τοιαῦται σκέψεις ἔπρεπε νὰ
παύσωσιν, ὅταν μόλις ἀφικόμενος εἰς τὸ κερδανί-
ον, ἐνθα καταλόουσι συνήθως οἱ προσκυνηταί,
εὗρεν ἐκεῖ ἕνα ὑπάλληλον τοῦ χάνη, ὅστις δὲν
ἐδίστασε νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ κατὰσκοπον τῶν
Ῥῶσων. Εὐτυχῶς οἱ σύντροφοί του συνηγόρησαν
ὑπὲρ αὐτοῦ τοσούτω θερμῶς, ὥστε ἐπὶ τέλους
κατάρθωσαν ν' ἀπομακρύνωσι πᾶσαν ὑπόψιν.

Ὁ Βάμπερη ἦτο ἐφωδισμένος διὰ σουλτα-
νικοῦ φερμανίου, φέρων δὲ τὸ πολῦτιμον τοῦτο
ἔγγραφον ἐπορεύθη ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄ-
φιξιν του εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ χάνη τῆς Χί-
βας. Οἱ μουσουλμάνοι πασῶν τῶν ἀσιατικῶν καὶ
ἀφρικανικῶν χωρῶν, ἐξαιρουμένων μόνον αἰρε-
τικῶν τινῶν, θεωροῦσι τὸν σουλτάνον ὡς ἀντι-
πρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, καὶ συνεπῶς ὡς ἀνώ-
τατον ἀρχηγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Δι' ὃ οἱ θεράποντες
τῶν ἀνακτόρων ὑπεδέξαντο μετὰ σεβασμοῦ ἡ-

κρου τὸν κάτοχον τοῦ φερμανίου ψευδοδερβίσην καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν παρὰ τῷ χάνῃ.

«Ἀνύψωσαν τὸ παραπέτασμα, λέγει ὁ Βάμβερν, καὶ εἶδον πρὸ ἐμοῦ τὸν Σεῖδ Μεχμετ Χάν Παδισαχί Χαρεζμ, ἡ ἐπὶ τὸ πεζότερον τὸν Χάν νην τῆς Χίβας, ἐπὶ τινος ἐπιπέδου προεξοχῆς, στηρίζοντα μὲν τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ μεταξοπτίλου, διὰ τῆς δεξιᾶς δὲ κρατοῦντα χρυσοῦν σκήπτρον. . .

»Ἀκολουθῶν κατὰ γράμμα τὴν διαγεγραμμένην ἐθιμοτυπίαν, ἀνύψωσα κατ' ἀρχῆς τὰς χεῖρας, τὴν δὲ χειρονομίαν μου ταύτην ἐμιμήθησαν ἀμέσως ὁ χάνης καὶ πάντες οἱ παρόντες· εἶτα ἀπήγγειλα ἐδάφιον τοῦ Κορανίου (σουρὰν). . . πάντα δὲ ταῦτα ἐπεσφράγισα δι' ἐνὸς ἀμῆν, ὅπερ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ ἐπρόφερα κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς τὸ γένειον.

». . . Ἐπλησίασα καὶ ὁ μονάρχης μοι ἔτεινεν ἀμφοτέρους τὰς χεῖρας, ἀνταλλάγέντος δὲ μεταξὺ ἡμῶν τοῦ μουσαφίρα (χαριετιμοῦ παραγγελλομένου ὑπὸ τοῦ Κορανίου), ὡπισθοδρομήσας κατὰ τινὰ βήματα, συμπληρωθέντων τῶν ὠρισμένων τύπων».

Ὁ Βάμβερν τοσοῦτον ἐντελῶς ὑπεκρίνετο τὸν δερβίσην, ὥστε οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν συνέλαβεν ὁ χάνης. Εὐχαριστηθεὶς τοῦναντίον ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ, ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τοῦ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Χίβᾳ διαμονῆς του, καὶ τὸν ἀπέπεμψε διατάξας νὰ δοθῇ αὐτῷ ὡς δῶρον εἰς ὄνος. Οὕτω δὲ ἐξεληθόντα τῶν ἀνακτόρων, τὸν ἡμέτερον περιηγητὴν ὑπεδέξατο ἐπευφημοῦν τὸ πλῆθος.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐ μόνον ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ ἀσφαλῶς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ὅπου παρουσιάζετο ἔβλεπεν ἀνθρώπους συνωθουμένους ὅπως ἀσπασθῶσι τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμά του ῥάκη· πανταχοῦ ἐκόμιζον αὐτῷ προσφοράς, ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ τὸ ποσὸν δεκαπέντε φλωρίων· θησαυρὸς πολυτίμος, συντελέσας πρὸς μετρίαν τῶν σκληρῶν στερήσεων τῆς ὁδοπορίας του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἐπορεύετο εἰς τὰ τζαμιά, ἐνθα διὰ μακροτάτων συνεζήτει μετὰ τῶν ἱερέων περὶ τῶν ἐπουσιωδεστάτων τύπων τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ὄφειλε πρὸς τοῦτο νὰ δέχεται πολυχρίθμους προσκλήσεις, καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος ὅπως μὴ προσβάλλῃ τοὺς ἐξονίζοντας αὐτὸν κατοίκους νὰ γευματίζῃ ἐπτάκις ἢ ὀκτάκις τῆς ἡμέρας.

«Οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λέγει ὅτι ἐχόρτασε, διηγέεται ὁ Βάμβερν, διότι τοῦτο θεωρεῖται σημεῖον τῆς χειρίστης ἀνατροφῆς. Οἱ ἐν προσκυνηταῖς συνάδελφοί μου, χάρις εἰς τὴν ἐξαίρετον αὐτῶν ὀρεξιν, ἐδείκνυντο μάλλον ἐμοῦ καλονατεθραμμένοι. Ἐξεπλησσομένη βλέπων αὐτοὺς καταδροχθίζοντας τοσαύτην ποσότητα πι-

λαφίου, ὥστε ὑπελόγιζον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν θὰ ἔφερνεν ἐν τῷ στομάχῳ του μίαν ὀκτὴν ὀρύζης καὶ ἡμίσειαν λίπους, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν παρομαρτούντων ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνατολικῶς συμποσίοις λαχανικῶν καὶ ἄρτου».

Ἀλλὰ παρὰ τὰς ἀπλοϊκὰς ταύτας σκηνὰς πατριαρχικοῦ βίου, ἔβλεπεν ἀδιαλείπτως φρικαλέα θεάματα, δικαιοῦντα πληρέστατα τὴν ἀπαισίαν φήμην, ἥς ἀπολαύει ὁ ἄγριος τῆς Χίβας μονάρχης. Ἐπὶ ἐκάστης πλατείας πτόματα ἐταλαντεύοντο ἐν ἀγγόναῖς, κεφαλὰὶ δὲ προσφάτως ἀποκοπεῖσαι ἐκόσμου μορφάζουσιν τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐν ταῖς τριόδοις ἐθάπτοντο ζῶσαι μέχρι τῶν ὤμων δυστυχεῖς γυναῖκες, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑπονοίᾳ παραβάσεως τῶν συζυγικῶν καθηκόντων, καὶ ἐλιθοβολοῦντο ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Μίαν ἡμέραν εἶδεν ἐν τινὶ αὐλῇ τῶν ἀνακτόρων τριακοσίους δεσμώτας, καταδεδικασμένους εἰς θάνατον. «Ἐν ᾧ πολλοὶ τούτων ἐβάδιζον εἴτε πρὸς τὴν ἀγγόνην εἴτε πρὸς τὸ αἵματόφυρον ἱκρίωμα, ἀφ' οὗ πολλὰ κεφαλὰὶ εἶχον ἤδη πέσει, εἶδον, διηγέεται, ὀκτὼ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων ἐξαπλουμένους, εἰς ἐν τοῦ δημίου νεῦμα, καὶ δεσμευομένους τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· ἀκολουθῶν ὁ δῆμιος, γονατίζων ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῶν, ἐβύθιζε τὸν ἀντίχειρα εἰς τὴν κόγχην τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ μετὰ τὴν μάχαιράν του ἀπέκοπτε τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν, προεκβαλλομένας διὰ τοῦ τρόπου τούτου· μετὰ πᾶσαν δὲ τοιαύτην ἐγγχείρισιν ἐσπόγγιζε τὴν μάχαιράν του ἐπὶ τοῦ γενείου τοῦ θασανίζομένου».

Μετὰ τινὰς ἡμέρας παρευρέθη εἰς ἐπιθεώρησιν στρατιωτῶν ἐπανερχομένων ἐκ τινος ἐκστρατείας· οἱ στρατιῶται οὗτοι ἔφερον σάκκους, περιέχοντας κεφαλὰς τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευθέντων ἐχθρῶν· ἕκαστος δὲ προσήρχετο πρὸ τινος ἐπὶ τοῦτω ἀξιωματικοῦ, ἐκένου τὸν σάκκον του, ὃ δὲ ἀξιωματικὸς μετρῶν τὰς κεφαλὰς ἐπλήρωνεν ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἀνταμοιβήν.

Παρὰ τὴν φρίκην ἣν ἐνέπνεον τὰ τοιαῦτα βάρβαρα ἔθιμα καὶ τὰ ἀποτρόπαια θεάματα, ὁ Βάμβερν ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν εὐτυχῇ ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ, ἥς ἔτυχεν ἐν Χίβᾳ. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπεχειρέτισε τὸν χάνην, ὅστις παρεκάλεσεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πρωτεύουσας. Χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν Χιβαίων ἐπανελάμβανε τὴν ὁδοπορίαν του «ἔχων ἕνα ῥωμαλέον ὄνον, χρήματα ἀρκετὰ εἰς τὴν ζώνην του, ἐνδύματα πολλὰ καὶ ἀφθόλους ζωτροφίας· ἐφωδιασμένος ἐνὶ λόγῳ ἄριστα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐπικινδύνου ταξιδίου του».

Ἀναχωροῦντες τῆς Χίβας ὁ Βάμβερν καὶ οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Βοχάραν ἄγρουν. Εἶναι δ' ἡ Βοχάρα μία τῶν μεγί-

στων καὶ διασημοτάτων πόλεων τοῦ Τουρκεστάν, καὶ πρωτεύουσα ἰσχυροῦ κράτους.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, εἶχε καταστῇ γνωστὸν εἰς τὸν περιηγητὴν ὅτι ἐν Βοχάρᾳ θὰ ὑφίστατο πλείονας περιπετείας καὶ θὰ ἀπῆντα μείζονας δυσχερείας ἢ ἐν Χίβᾳ· ἔμαθεν ὅτι ὁ ἐμίρης τῆς Βοχάρας, ἀνὴρ ὀμότατος καὶ αἰμοχαρῆς, ἦν ἀπηνέστατος διώκτης παντὸς ξένου, φοβούμενος ἐξ ἴσου τὴν ἐπίδρασιν ἀμφοτέρων τῶν κραταιῶν αὐτοῦ γειτόνων, τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Ρώσων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἐκείνην εἶχε καθιεῖρξει ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς πρωτεύουσας του τρεῖς δυστυχεῖς Ἰταλοὺς ἀποπειραθέντας νὰ εἰσχωρήσῃσι λάθρα ὑπὸ ἄλλο ἔνδυμα εἰς τὴν χώραν του. «Δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζης, τῷ ἔλεγον, ὅτι ἡ μανία αὐτοῦ θὰ σεβασθῇ τὸν ἱερόν σου χαρακτῆρα· φαίνεται μισῶν τοὺς Εὐρωπαίους Τούρκους ὅσον καὶ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους, καὶ ἐθανάτωσε πρὸ τινος ἀξιωματικόν, ἀπεσταλμένον αὐτῷ παρὰ τοῦ σουλτάνου». Ἀλλὰ τὰ ἀπαίσια ταῦτα προοιωνίσματα ἐλαχίστην ἤσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ γενναίου σοφοῦ, ἀπόφασιν ἔχοντος νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τέλους τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Χίβας ἀπόστασιν τὸ κιρβάνιον ἔστη πρὸ τοῦ Ὄξου, ὃν διεπέρασεν οὐχὶ ἄνευ δυσκολίας. Ὁ μέγας οὗτος καὶ ἐξάσιος ποταμὸς, ὁ ἐπισημότερος τοῦ Τουρκεστάν, ὅπερ διατρέχει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν, ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἀράλ, εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἐγχωρίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμοῦ-Δαρία.

Διαπεράσαντες εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, οἱ προσκυνηταὶ ἐβάδισαν κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Σουραχάν. Ἡ πόλις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοπαρατήρητον, ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἡ μεγάλῃ ἀγορὰ, ἐν ᾗ οἱ Κιργίσιοι ἔρχονται ν' ἀνταλλάξωσι τὰ προϊόντα των μετὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Χίβας.

Οἱ Κιργίσιοι εἰσὶ νομάδες καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς λέξεως, διατρέχοντες διαρκῶς τὰς εὐρείας πεδιάδας τοῦ βορείου Τουρκεστάν. Εἰσὶ κτηνοτρόφοι, ἐνίοτε δὲ καὶ γεωργοί, διακρινόμενοι τῶν Τουρκομάνων ἐκ τῶν ἡμέρων αὐτῶν ἠθῶν. Ἡ ἀνάγκη ἣν αἰσθάνονται τῆς κινήσεως, τὸ αἰκίνητον αὐτῶν, εἰσὶ τοιαῦτα, ὥστε καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σουραχάν ἔτι δὲν στέργουσι ν' ἀφιππεύσωσιν· οὕτω δὲ πωλεῖται καὶ ἀγοράσται ἔφιπποι συνομολογοῦσι τὰς συμφωνίας των. Γυνῆτις Κιργισία ὠρίζεν ὡς ἐξῆς τὸ τοιοῦτον αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅπερ φαίνεται ἔμφυτον εἰς τὰ τέκνα ταῦτα τῆς ἐρήμου. «Σὲ βεβαίονω ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἰδῇ κανεὶς ἡμᾶς, ὡς σὰς τοὺς μολλίδες, νὰ μείνωμεν πολὺν καιρὸν κατὰ συνέθειαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη διὰ νὰ κινῆται, ὡς ὁ ἥλιος, ὡς ἡ σελήνη, ὡς οἱ ἀστέρες, τὰ ὕδατα, ὡς ὅλα τὰ ζῶα, τετράποδα καὶ πτηνὰ, ἄγρια καὶ ἡμερὰ».

Ἐπὶ τινὰς ἔτι ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ὠδοιποροῦν παρὰ τὰς εὐφόρους ὄχθας τοῦ Ὄξου μέχρι τοῦ σημείου, ὁπόθεν ἐκτείνεται ἡ ἔρημος ἡ χωρίζουσα τὸν ποταμὸν τοῦτον ἀπὸ τῆς Βοχάρας. Ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι οἱ Τουρκομάνοι Τεκκέ ἐδῆλουν τὴν χώραν, προχωροῦντες μέχρι τῆς ἐρήμου, ὁποῦ ἐσταμάτων καὶ ἐλήστευον ὅλα τὰ κιρβάνια. Οἱ Τουρκομάνοι ἐκείνοι συναριθμοῦνται μετὰ τῶν ἀγριωτάτων καὶ θρασυτάτων· τὰ στίφη αὐτῶν κυριαρχοῦσιν ἐπὶ τῶν πρὸς νότον τοῦ Ὄξου πεδιάδων καὶ εἰσχωροῦσι λεηλατοῦντα μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Περσίας. Τρέμοντες ἠκούσαν οἱ προσκυνηταὶ τὴν εἰδήσιν ταύτην, πολλοὶ δ' αὐτῶν, ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες φόβου, ὑπέστρεψαν εἰς Χίβαν. Ὁ Βάμβερν, βλέπων ὅτι διὰ τῆς ὀπισθοδρομήσεως κατεστρέφοντο πᾶσαι αὐτοῦ αἱ ἐλπίδες, κατάρθωσε νὰ συγκατήσῃ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ πιστοὺς συντρόφους του, τοὺς προσκυνητὰς τῆς Μέκκας, καὶ μετ' αὐτῶν προσχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον.

Ἡ μικρὰ συνοδία κατάρθωσε νὰ διαφύγῃ τοὺς Τουρκομάνους, ἀλλὰ τρομερώτεροι κίνδυνοι ἠπέλουν αὐτὴν πανταχόθεν. Πῶς νὰ περιγραφῶσι τὰ δεινὰ τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, βαδίζόντων νυχθημερόν ἐπὶ φλογερᾷ ἄμμου, ἐν ᾗ μέχρι γονάτων ἐβυθίζοντο, περικυκλουμένων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ ἀνεμοστροβίλων, ὅφ' ὧν ἐκινδύνευον ν' ἀποπνιγῶσι, βλέπόντων τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα τοῦ ὕδατός των ἐλαττωμένην ὀσπότητα τοῦ ἀποπνιγῶσι, βλέπόντων τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα τοῦ ὕδατός των ἐλαττωμένην ὀσπότητα τοῦ ἀποπνιγῶσι, βλέπόντων τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα τοῦ ὕδατός των ἐλαττωμένην ὀσπότητα τοῦ ἀποπνιγῶσι. Ἀπηυδνηκότες καὶ ἐξηντλημένοι ἐσύροντο ἐναγωνίως· ἀλλὰ μετὰ ἐξάήμερον πορείαν ἀπώλεσαν τὰς δυνάμεις των, μὴ δυνάμενοι δ' ἐπὶ πλέον νὰ παλαίσωσι πρὸς τὸν θάνατον, ἀνέμενον ἀπέλπιδες αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐδαιμονοῦντες ἐσώθησαν ὑπὸ τινων Περσῶν δούλων, οἵτινες ἰδόντες αὐτοὺς προσέτρεξαν πρὸς βοήθειάν των καὶ τοῖς ἔδωκαν ὕδωρ νὰ πίωσι. Πόσον συγκινητικὴ ἦτο ἡ πράξις τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων δούλων ἐπιδρασίαν περὶ προσκυνητῶν συνομιτῶν, δύναται νὰ κρίνῃ ὁ γινώσκων ὁποῖον ἀδιάλλακτον μίσος χωρίζει τοὺς συνομιτάς ἀπὸ τῆς φυλῆς αὐτῶν.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ἀφίκοντο εἰς Βοχάραν, τὴν εὐγενῆ Βοχάραν, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν οἱ κάτοικοι τοῦ Τουρκεστάν. Ἐκ συμπτώσεως εὐτυχεστάτης ὁ Βάμβερν ὠδηγήθη ὑπὸ τινος τῶν συνοδοιπόρων του ἐν μεγάλῳ τινὶ σχολείῳ τῆς πόλεως, ἐνθα μετὰ σεβασμοῦ ὑπεδέξαντο τὸν ψευδοδερβίσην καὶ προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ καταλύσῃ ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐν Βοχάρᾳ διαμονήν του. Ἐπεσε χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἐπὶ τοῦ πρωτίστου κέντρου τοῦ Ἰσλαμικοῦ φανατισμοῦ, οἱ δὲ φιλοξενούντες αὐτόν, οἵτινες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συνέλαβον ὑποψίαν περὶ τοῦ ἱεροῦ χαρακτῆρός του, ἦσαν ἀρκοῦντως ἰσχυροὶ καὶ ἠδύνατο νὰ προστατεύσωσιν αὐτὸν καὶ κατ' αὐτοῦ

ἔτι τοῦ ἐμίρου. Ὅπως δὴ ποτε ὁ Βάμβερν ἤκουσε μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ὅτι ὁ ἐμίρης κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔλειπεν ἐκ τῆς πρωτευούσης.

Χάρις εἰς τὴν προστασίαν τῶν φιλοξενούντων αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐμίρου, ὁ ψευδοδεσπότης ἠδυνήθη νὰ περιεργασθῇ ἀνέτως πάντα τὰ ἀξιοθέατα τῆς Βοχάρης. Περιγράφει δὲ τὴν πόλιν ταύτην ὡς μεγάλην καὶ πληθυσμὸν πολλὸν ἔχουσαν, ἀλλ' ἀθλίαν καὶ ἐλεεινήν. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ οὐχὶ εὐαρίθμων Περσῶν, Ἀφγάνων, Ἰουδαίων καὶ Ἰνδῶν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος τῶν Βοχαριωτῶν ἀνήκει εἰς τὴν ταταρικὴν φυλὴν.

Ὁ λαὸς καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὡς ἐν Χίβῃ, συνωθεῖτο πανταχοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ψευδοδεσπότης, ἐπιδαφιεύων αὐτῷ δειγμάτων θαυμάτου σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας. Οἱ προὔχοντες κατεφόρτιζον αὐτὸν διὰ προσκλήσεων εἰς γεύματα, οἱ δὲ μοιλάδες (νομομαθεῖς καὶ πεπαιδευμένοι) προσήρχοντο ὥπως συζητήσωσι μετ' αὐτοῦ περὶ διαφόρων θρησκευτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ καὶ τοι τοσοῦτος ἦν ὁ ἐνθουσιασμός τῶν κατοίκων, τὰ ὄργανα ἐν τούτοις τοῦ ἐμίρου δὲν ἔβλεπον μὲ εὐμενὲς ὄμμα τὴν παρουσίαν ξένου ἐν Βοχάρῃ. Τούτου ἕνεκα ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἀπεφάσισε νὰ παραγγάγῃ τὸν Βάμβερν ἐνώπιον συνεδρίου τῶν σοφωτάτων ἐκ τῶν ἱερωμένων τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος περιηγητὴς τοσαύτην ἐπέδειξεν ἱκανότητα ἐν τῇ ἐξετάσει ἐκείνῃ, ὥστε ἅπαντες οἱ μοιλάδες ἀνεκέρυξαν ὁμοφώνως αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδοξότατον τῶν συναδέλφων τῶν. Ὅπως ὅμως ἐξαφανίσῃ τὰς ὑποψίας τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, αἵτινες ἐξηκολούθουν ὑφιστάμεναι, ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Σαμάρκανδα, ἔνθα περιεμμένετο ὁ ἐμίρης.

Μετὰ διαμονὴν εἴκοσι καὶ δύο ἡμερῶν ἐν Βοχάρῃ, οἱ προσκυνηταὶ διηυθύνθησαν εἰς Σαμάρκανδα, ὅπου μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐφθασαν ἀνενόχλητοι.

Τὰ Σαμάρκανδα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ πόλις τοῦ Τουρκεστάν καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς μέσης Ἀσίας. Ἐν ταύτῃ ἐτάφη Τιμούρ ὁ μέγας πορθητὴς, ὁ ἐξαγαγὼν τῆς ἀφρασίας τὴν ταταρικὴν φυλὴν καὶ κραταιοτάτην καταστήσας αὐτήν. Ἀλλ' ἡ ἐνδοξία αὐτῇ πόλει ἀπώλεσε πολὺ τῆς λαμπρότητός της, καὶ μέγα μέρος τῶν ἀρχαίων αὐτῆς μνημείων μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρείπων.

Ἡ πόλις ἐώρταζε, κατὰ τὴν ἄφιν τῶν προσκυνητῶν, διότι ἐπανηγυρίζετο μετὰ μεγάλης πομπῆς ἡ εἰσόδος εἰς αὐτὴν τοῦ ἐμίρου, ἐπιστρέφοντος νικηφόρου ἐκ τινος ἐκστρατείας.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Βάμβερν ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσέλθῃ παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ὅστις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἴδῃ μόνος.

«Ἀφ' οὗ ἐπὶ μίαν ὥραν περιέμενον, διηγεῖται, μὲ εἰσήγαγον ἐν τινι δωματίῳ, ἐν ᾧ εἶδον τὸν

ἐμίρην ἀνακεκλιμένον ἐπὶ στρώματος ἐρυθροῦ καὶ περιεκυκλωμένον ὑπὸ πολλῶν χειρογράφων καὶ βιβλίων. Χωρὶς νὰ ταραχθῇ οὐδὲ πρὸς στιγμὴν, ἀπήγγειλα σύντομον σουρᾶν, ἣν συνώδευσα διὰ τῆς ἐν χρήσει εὐχῆς ὑπὲρ εὐδαιμονίας καὶ μακρομερεύσεως τοῦ κυριάρχου· ἐπισφραγίσας δὲ ταῦτα δι' ἐνὸς ἀμῆν, ὅπερ ἐπέειπε καὶ ὁ ἐμίρης, ἐκαθίστην πλησίον αὐτοῦ, καὶ τοι μὴ λαβὼν ποσὺς τὴν ἄδειάν του. Ἡ τολμηρὰ αὕτη, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα ὃν ἔλεγον ὅτι φέρω πρᾶξις μου, οὐδαμῶς ἀπῆρσεν εἰς αὐτόν. Ἀπὸ πολλοῦ δὲ συνειθίσας πλέον νὰ μὴ ἐρυθριῶ, ὑπέστην μετὰ σταθερότητος καὶ τὸ βλέμμα ὑπὲρ ἀτενῶς προσήλωσεν ἐπ' ἐμοῦ, ὥπως μὲ ἐμβάλλῃ εἰς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν. . . .

«Εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἐμίρης ἠρώτησέ με τότε περὶ πολλῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ταξιδίδιον μου καὶ περὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν μοι παρήγαγον ἡ Βοχάρη καὶ τὰ Σαμάρκανδα. Αἱ παρατηρήσεις μου, ὅς ἀκαταπαύστως ἤρτυον δι' ἐδαφίων τοῦ Κοραίνου καὶ διὰ περσικῶν γυναικῶν, προδιέθεσαν αὐτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι ἀξιοῖ ὅτι εἶναι λόγιος, καὶ γινώσκει ἄριστα τὴν ἀραβικὴν».

Ὁ ἐμίρης τοσοῦτον ἐθέλησεν ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ψευδοδεσπότης, ὥστε πρὸ τοῦ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ν' ἀπέλθῃ διέταξε νὰ τῷ χορηγηθῇ πλήρης ἐνδυμασία καὶ ποσὸν τι χρηματικὸν, εἰκοσιδύο περίπου φράγκων, πρὸς δὲ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Βοχάραν.

Ὁ Βάμβερν ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ τὰ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν, ἧς ἡξιώθη παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἔτι δεξιότητος δὲν ἐφάνησαν ἐνθαρρηθέντες, ἀλλὰ συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως τῶν Σαμάρκανδων καὶ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον τῶν ὁρίων τοῦ κράτους· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ μὲν ἐμελλον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν τῶν πρὸς ἄρκτον, ὥπως φθάσωσιν εἰς τὸ σινικὸν Τουρκεστάν, τὴν πατρίδα τῶν, ἐν ᾧ ὁ Βάμβερν ἐσκόπει νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἀφγανιστάν εἰς Περσίαν, οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι διηυθέτησαν τὰ πάντα διὰ τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησιν τοῦ φίλου τῶν, καὶ κατόρθωσαν νὰ συμπεριληφθῇ ἐν κερβανίῳ προσκυνητῶν, ἀπερχομένων εἰς Μέκκαν.

«Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ, διηγεῖται ὁ Βάμβερν. Δὲν ἔχω λόγους ἐπαρκεῖς ὥπως ἐκφράσω πόσον σπαρακτικαὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἡ ὀλῖψις ἦν ἴση ἐκατέρωθεν. Ἐπὶ ἐξ ὀλοκλήρους μῆνας συνεμερίσθημεν τὰς αὐτὰς στερήσεις, τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, τὰς αὐτὰς ἀγωνίας, ζῶντες τὴν αὐτὴν ζωὴν καὶ στενότερον συνδεόμενοι διὰ τῆς τοιαύτης κοινότητος τῶν φόβων καὶ κόπων, ἢ ἂν ἐπὶ μακρὸν συνεζώμεν βίον εὐδαιμόνα, βίον χαρᾶς καὶ συμποσίων.

«Οἱ ἀγαθοὶ σύντροφοί μου μὲ συνώδευσαν

μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς πύλης τῆς πόλεως, ὅπου ἀνέμενεν ἡμᾶς ἡ φορτηγὸς ἄμαξα ἣν οἱ νέοι συνοδοιπόροι μου ἐμίσθωσαν ὅπως φέρῃ ἡμᾶς εἰς Κάρχι. Ἐκλαίον ὡς παῖδιον, ὅταν, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν, ἔλαβον θέσιν ἐν τῷ βαναύσῳ ἐκείνῳ ὀχήματι. Ἐκλαίον ἐπίσης καὶ οἱ φίλοι μου, καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ —καὶ βλέπω αὐτοὺς ἔτι—, ὀρθίους ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἀνατείνοντας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπικαλουμένους τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀλλὰχ εἰς τὸ μακρινὸν ταξιδίδιον μου».

Ἀλθὼς δὲ ἡ ἀδιάσειστος πίστις τῶν φίλων τοῦ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ θερμὴ τῶν ἀφοσίωσις, ἐξίσου πρὸς τὸ θάρρος καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ, συνετέλεσαν νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οὐδεὶς Εὐρωπαῖος πρὸ αὐτοῦ κατόρθωσε· νὰ ἴδῃ τὴν Χίβαν καὶ τὴν Βοχάραν καὶ ἔτι πρὸς, ν' ἀφηγήσῃ εἰς τὰ ἄντρα τῶν αὐτὰ τοὺς δύο ἐκεῖ ἄρχοντας τυράννους.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Σαμάρκανδων ἀναχώρησιν τῶν, οἱ ταξιδιῶται ἐφθασαν εἰς Κάρχι· εἶναι δὲ αὕτη ἡ δευτερεύουσα πόλις τοῦ χανάτου τῆς Βοχάρης, κειμένη ἐπὶ θέσεως σπουδαίας. Ἐκεῖθεν, ἐνωθέντες μεθ' ἐνὸς κερβανίου, διευθύνθησαν εἰς Ἐράτ, πρωτεύουσαν μιᾶς τοπαρχίας τοῦ Ἀφγανιστάν.

Οὐδὲν σπουδαῖον συμβεβηκὸς συνέβη κατὰ τὸ ταξιδίδιον τοῦτο. Ἐν τούτοις ἐν Ἐράτ, ἐν τῷ τέρματι σχεδὸν τῆς περιηγήσεώς του, ὁ Βάμβερν ἐκινδύνευσε ν' ἀνακαλυφθῇ. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἦν υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Καβούλ, γνωρίσας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πατρὸς του πολλοὺς Ἀγγλους. Ὅταν ὁ περιηγητὴς παρέστη ἐνώπιόν του καὶ ὑποκρινόμενος πάντοτε τὸν δερβίσην, ἤρξατο ἐκφέρων εὐχὴν, ὁ νέος ἡγεμὼν ἠγέρθη ἀποτόμως τοῦ θρόνου καὶ ἀνέκραξε δακτυλοδεικτῶν αὐτόν· «Μὰ τὸν Ἀλλὰχ ὀρκίζομαι πῶς εἶσαι Ἀγγλος!» Εἶτα δ' ὀρμήσας πρὸς αὐτὸν καὶ κροτῶν περιχαρὴς τὰς χεῖρας, προσέθηκεν· «Ὁμολόγησέ το· δὲν εἶσαι Ἀγγλος μετημφισμένος;» Ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος καὶ θὰ συνεχώρει ἀναμφιβόλως τὸν περιηγητὴν διὰ τὴν μεταμφίεσίν του, ἀλλὰ τοιαύτη ἀποκάλυψις ἠδύνατο νὰ ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τὴν λύσσαν τοῦ φανατικοῦ ὄχλου καὶ τῶν νέων συντρόφων του. Χωρὶς λοιπὸν νὰ ταραχθῇ ποσῶς, ὁ Βάμβερν ἀπεκρίθη· «Ἀρκεῖ πλέον. Γνωρίζεις τὸ γνωμικόν: Ὅστις ἔστω καὶ ἀστείχόμενος ἀποκαλεῖ ἄπιστον ἀληθῆ μουσουλμάνον εἶναι αὐτὸς ἄπιστος. Δός μοι μᾶλλον κᾶτι τι εἰς ἀμοιβὴν τῆς φαιχᾶς μου (εὐλογίας), ὥπως δυνηθῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου». Ὁ ἡγεμὼν συγκεχυμένος τῷ ἐξήγησε συγγνώμην καὶ τῷ ἔδωκε δῶρόν τι ὅταν ἀπῆλθε.

Τὴν 28 νοεμβρίου 1863 ὁ Βάμβερν ἀφίκετο ἐν Μεχέδ, πρωτεύουσῃ περσικῆς τινος ἐπαρχίας, καὶ ἀπεξεδύθη τὸ πρῶτον τὸ ἐνδυμα ὅπερ ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας ἔφερε καθημερινῶς. Οὕτω δὲ συνε-

τέλεσεν ἔργον θαυμασίον, ὅπερ ἄδηλον ἂν ἑτερός τις ἠδύνατο αἰσίως νὰ φέρῃ εἰς πέρας· ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὀλόκληρον ὑπεκρίνατο τὸν δερβίσην παρὰ λαῶ φανατικωτάτῳ καὶ καχυπόπτῳ, ὑπὸ φρικαλέων κινδύνων ἀπειλούμενος, οὐδέποτε προδοθεὶς διὰ λέξεώς τινος ἢ χειρονομίας, οὐδ' ἀποθαρρυνθεὶς ποτε κατ' ἐλάχιστον.

Ἦν ὁ πρῶτος, ὁ μόνος Εὐρωπαῖος ὁ ἰδὼν τὴν Χίβαν, τὴν Βοχάραν καὶ τὰ Σαμάρκανδα καὶ ἀντιμετωπίσας τοὺς δύο ἐπιφόβους κυριάρχας τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐπέπρωτο αὐτῷ νὰ παραστῇ καὶ ὁ τελευταῖος θεατὴς ἐποχῆς βαρβαρότητος καὶ θηριωδίας, ἐπὶ δέκα αἰῶνας ἐπικρατησάσης, ἀποτόμως δὲ ἐκλιπούσης διὰ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συντελεσθείσης ῥωσικῆς κατοχῆς.

Κατὰ τὸ γαλλικόν.

N.

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΟΔΟΝΤΟΙΑΤΡΟΥ

Ἡ τέχνη τοῦ ὁδοντοῖατροῦ, λέγει ἡ Βρετανικὴ ἐξέτασις, εἶνε ἀρχαιοτάτη. Ἡ χρύσωσις τῶν ἐν μέρει ἐφθαρμένων ὀδόντων ἦτο γνωστὴ καὶ καθ' οὓς χρόνους ὁκοδομοῦντο αἱ πυραμίδες. Αἱ αἰγυπτιακαὶ μωμίαι τὸ ἀποδεικνύουσι. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν τεχνητῶν ὀδόντων.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας οἱ Ἀμερικανοὶ πλείότερον παντὸς ἄλλου ἔθνους προήγαγον τὴν τέχνην ταύτην. Τίς ἤθελε πιστεῦσαι ὅτι μόνον τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσπράττει ἐτησίως 1,500,000 δραχμῶν ἐκ τῆς ἐκεῖ γενομένης κατασκευῆς τεχνητῶν ὀδόντων; Καὶ ὅμως περὶ τούτου μᾶς βεβαίως ἀμερικανικὴ τις ἐπιστημονικὴ ἐφημερίς. Ἐν Ἀμερικῇ φαίνεται ὅτι ἐφευρέθησαν οἱ ἐξ ὀρυκτῶν τεχνουργούμενοι ψευδεῖς ὀδόντες. Ἡ ῥηθεῖσα ἐφημερίς ποιεῖ γνωστὰ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῶν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς κατασκευῆς. Οἱ μᾶλλον ἐν χρήσει τῶν τοιούτων ὀδόντων εἶνε ἐξ ἀγρολίθου (φελσπάθ), ἐκ χαλαζίου λίθου (στουρνάρωπετρα) ἢ ἐκ κολλίνης γῆς, οἵτινες περιβάλλονται διὰ σφάλτου. Τῇ βοηθείᾳ δὲ μεταλλικῶν ὀξειδίων λαμβάνουσιν οἱ τοιοῦτοι τεχνητοὶ ὀδόντες ἰδιαίτερα χρώματα. Τὸ ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου π.χ. δίδει χροιάν ἀγύρου ἢ ανοικτοῦ λεμονίου, τὸ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου δίδει χροιάν βαθυτέραν, τὸ κοβάλτιον παρέχει τὰς κυανᾶς ἀποχρώσεις, τὸ οὐράνιον τὰς κιτρίνας, κλ. Ἐνίοτε καὶ διὰ χρωστικῶν χρωματίζονται οἱ ὀδόντες, συχνότερον ὅμως χρωματίζεται ἡ μάζα ἐξ ἧς ὁ ἀποτελεσθῶν οἱ ὀδόντες, πρὸ τοῦ αὐτῇ λάβῃ τὸ τοιοῦτον σχῆμα. Ἀκολουθοῦσι πολλοὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ φρίξιμον, τὸ καθάρισμα κλ., αἵτινες καθιστῶσι τῷ ὄντι πολὺπλοκον τὸν κλάδον τοῦτον ἱκανῆς παραδόξου βιομηχανίας.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

30.—Διατί ὅλα τὰ νέφη δὲν ἀνέρχονται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἐν τῇ ἀτμοσφαίρῃ;

Διότι ἄλλα μὲν εἶναι πυκνότερα, ἄλλα δὲ ἀραιότερα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι πυκνότερα εἰς τὰ κατώτερα στρώματα διότι τὰ ἀνώτερα πιέζουσιν αὐτά. Τὰ νέφη ὅθεν ἐφ' ὅσον εἶναι ἀραιότερα ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέρχονται, μέχρις ὅτου φθάσωσιν εἰς ἰσόπυκνα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ἐκεῖ ἴστανται. Πυκνούμενα τοῦναντίον καταπίπτουσιν.

Εἰς ΛΕΥΚΩΜΑ ΝΕΑΣ ΦΙΑΗΣ

Εἰς τοῦ κόσμου τὴν πορείαν ἀπαυδήσας ὁδοιπόρος, πρὶν ὃ ἡλιός μου δύσῃ ζητῶ σκέπη νὰ καθήσω. Μεθ' ἰδρωτὸς ἀναβαίνω τῆς ζωῆς τὸ ξηρὸν ὄρος, καὶ μετὰ δακρύων βλέπω τὰς κοιλάδας τοῦ ὀπίσω. Μὴ θαυμάζῃς ἂν ἀκόμη πρὶν ἡ κόμη μου ἀσπρίσῃ ἡ φωνή μου νοσησίας λευκοῦ γέροντος σοὶ δίδῃ, πολλὰ ἐπαθὰ καὶ εἶδα εἰς τὸ σύντομον ταξίδι, καὶ εἰς τοῦ μνημάτός μου τώρα κάθημαι τὸ κυπαρίσσι τὴν νεότητά μου κλαίω εἰς τὸν ἀνοιχτόν μου λάκκον, καὶ παθῶν καὶ πείρας φέρω θαυροφορτωμένον σάκκον. Μ' ἐλαφρὸν πετᾷς τὸν πόδα εἰς τῆς γῆς τοὺς παραδείσους, καὶ μακρὴν σου εἶν' ἡ λύπη, καὶ τὸ γῆρας, καὶ ὁ τάφος, παίζεις μ' αὐρας καὶ ζεφύρους, φορεῖς ῥόδα καὶ ναρκίσσους, καὶ ἀμέριμνος κοιμᾷσαι εἰς τοῦ βίου μας τὸ σκάφος. Τρέχει τὸν τερπνόν σου ὁρόμον, πλὴν μὲ προσοχὴν προχώρει. Ῥόδον εἶν' ἡ εὐτυχία, ὡς τὰ ῥόδα πλὴν κεντρώνει, καὶ ὁ στολισμένος κόσμος ποῦ τὰ βλέμματα θαμβώνει, εἶν' ἀπατεῶν πανουργός με λαιμὸν ἐπανωφόρι. Ὅλα φεύγουσι, καὶ μόνη λεπτὴ μνημὴ των μᾶς μένει, ἡ νεότης μας γηράσκει, ἐξατμίζεται τὸ πνεῦμα, ἡ ἡμέρα νυκτοῦται, γύνεται τὸ ὕδρον ἐσῶμα, καὶ μαραίνεται τὸ ἄνθος, καὶ ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει. Μὴ προσέξῃς εἰς τοὺς θόλους ποῦ τὰ ὅλα ἐξιπάζουν, καὶ τὰ χεῖλη μὴ ἐγγίσης εἰς τὸ μέλι τῶν κολάκων, εἰς τ' ἄθωα θήματά σου ὑποσκάπτουν κρυπτὸν λάκκον, καὶ μὲ ἄνθη τὸν σκεπάζουν.

Μὴ πιστεύῃς τῶν ἀνθρώπων τὸ πανουργον αὐτὸ γένος, εἰς τὰ χεῖλη τῆς φιλίας μειδιᾷ ἡ δολιότης, εἰς τὸν καρδίαν τὰ βάθη εἶν' ὁ φθόνος φωλευμένος, ὑπερόπτου φιλαυτίας εἶν' ὁ ἔρωσ συνωμότης. Ἄνθος ἀρτιανοιγμένον, ὦ! φοβοῦ, φοβοῦ τὰ σμήνη ὅσα περίξ σου πετώσι, καθὼς μέλισσαι εἰς ἄνθη. Εἶδα ῥόδον καὶ εὐωδίας καὶ ἀρώματα νὰ γύνη, ἀπὸ μέλισσαν πλὴν μόλις ἐκεντήθη καὶ ἐμαράνθη. Μ' ἀρετὴν θαυρασμένην τὴν καρδίαν πάντα ἔχει, ἀφημέν' εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς σου, χωρὶς ἡ παθὼν ἡ φόβου εὐτυχὴς μαζὴ τοῦ τρέχε τῆς ζωῆς τὸν τραχὺν ὁρόμον εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀδύσσου. Καὶ ἂν σύννεφα μακρόθεν σοὶ μαντεύουν τρικυμίαν, καὶ ἂν ἄδικ' ἀγριεὺς ἐναντίον σου ἡ τύχη, εἰς τὰς συμβουλάς ποῦ δίδουν οἱ ἀσκητικοί μου στίχοι καὶ εἰς τὴν ἄδολον ψυχὴν σου θὰ εὐρίσκης εὐτυχίαν.¹

Ὅτε ἐν ἀρχῇ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ στρατοῦ φοβεροῦ, ὁ μέγας τῆς Ἀσίας βασιλεὺς Ξέρξης, ἡτομολήσαν πρὸς αὐτόν, ἔτι περὶ Θεσσαλίαν διατρίβοντα, Ἀρκάδες τινές, τοὺς ὁποίους ἠρώτησαν οἱ περὶ τὸν Ξέρξην, τί πράττουσιν οἱ Ἕλληνες; αὐτοὶ δ' ἀπήντησαν, ὅτι δλύμπια ἄγουσι καὶ θεωροῦσιν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν· πάλιν δὲ οἱ ξένοι ἠρώτησαν, καὶ τί εἶναι τὸ ἄ-

1. Α. Ρ. Παρροδῆ.

θλον περὶ οὗ ἀγωνίζονται; οἱ δὲ αὐτόμολοι ἀπεκρίθησαν, ἐλαίας στέφανος. Τότε εἰς τῶν περὶ τὸν βασιλέα, ἀκούσας ὅτι τὸ ἄθλον εἶναι στέφανος, καὶ ὅχι χρήματα, ἐστράφη πρὸς Μαρδόνιον, τὸν κύριον τοῦ πολέμου αἵτιον, καὶ «Παπαί, Μαρδόνιε, ἀνέκραξε, ποίους ἐπ' ἄνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!»¹

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ἐχομεν δύο τάξεις ἀνθρώπων εἰς τὴν κοινωनीαν, τοὺς ἱατροὺς καὶ τοὺς μαγείρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνοι μὲν καταγίνονται ἀδιακόπως εἰς τὸ νὰ διαφυλάττωσι τὴν ὑγείαν μας, οὗτοι δὲ εἰς τὸ νὰ τὴν καταστρέψωσι, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι οἱ τελευταῖοι εἶνε πλέον βέβαιοι περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν παρὰ οἱ πρῶτοι. (Diderot.)

* * * Ἐσο εὐμενὴς αἰέποτε καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις· δύνασαι δὲ νὰ ᾔσῃ τοιοῦτος, ἂν καθ' ἡν στιγμὴν ἐργίζεσαι ἐναντίον τινός, ἀνακαλῇς ἐν τῇ μνήμῃ σου τὰς καλὰς ιδιότητας, δι' ὧν ἀπολαύει αὐτὸς τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς φιλίας τῶν ἄλλων· διότι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ λόγου ἄξιον. (Zschokke.)

* * * Χορήγησον τὴν φιλοξενίαν καὶ εἰς τὸν ἐχθρόν σου· τὸ δένδρον δὲν ἀρνεῖται τὴν σκιάν του οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν ξυλοκόπον.

* * * Ὅμιλει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου πρὸς τὸν φίλον σου, πρὸς τὴν σύζυγόν σου, πρὸς τὰ τέκνα σου· ὁμίλει πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους περὶ τῶν προσωπικῶς ἐνδιαφερόντων αὐτοῦς, ἢ ἐνδιαφερόντων ὅλον τὸν κόσμον.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διατήρησις τοῦ ζωμοῦ τοῦ κρέατος.

Αἱ οἰκογένειαι εὐρίσκονται πολλάκις τὸ θέρος πολὺ στενοχωρημέναι μὴ δυνάμεναι νὰ διατηρήσωσι τὸν ζωμόν τοῦ κρέατος ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ θάλλους. Τὸ μέσον, δι' οὗ δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι τὴν σήψιν αὐτοῦ ἢ τὴν ἀνούσιον γεῦσιν, τὴν δοποῖαν ἀποκτᾷ, ὅταν διατηρῆται εἰς δροσερὰ ὑπόγεια, εἶναι ἡ χρῆσις μικροῦ τινος τεμαχίου ξυλάνθρακος καλῶς κεκαυμένου· τὸ τεμάχιον τοῦ ἀνθρακος πλύνεται πρῶτον καθαρῶς δι' ἀπλοῦ ὕδατος, ἔπειτα ἐμβάλλεται εἰς τὸν ζωμόν, τοῦ ὁποίου ἐμποδίζει τὴν σήψιν. Ἐμποδίζεται προσέτι ἡ σήψις τοῦ ζωμοῦ τοῦ κρέατος ἂν τὸ πρῶτ' καὶ τὴν ἐσπέραν θερμαίνεται μέχρι ζέσεως· τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι τόσοσὺν κατάλληλον καὶ ἀξιοσὺν στατόν ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐποψιν.²

1. Ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν., ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου.

2. Τὰ μελὸν ἐπιστ. γινώσκω, ὑπὸ Α. Κωνσταντινίδου.